

FYLKESMANNEN I
MØRE OG ROMSDAL

Foto: Sveinung Dimmen

Kommunebilde

Ørsta kommune

Eit grunnlagsdokument for dialog mellom Ørsta kommune og Fylkesmannen i
Møre og Romsdal

08.06.2015

Utgitt av Fylkesmannen i Møre og Romsdal

Dokument ferdigstilt til dialogmøte med kommunen 03.06.2015

Ansvarleg redaktør : Assisterande fylkesmann Rigmor Brøste,

Redaksjon/Kontaktpersonar:

Sveinung Parr Dimmen, samordnar, Fylkesmannen i Møre og Romsdal tlf: 71 25 84 20 / 48 14 90 56
epost: sveinung.dimmen@fylkesmannen.no

Vidar Myklebust, kommunikasjonsrådgivar, Fylkesmannen i Møre og Romsdal, tlf 71 25 84 19 / 918
28 322 epost: vidar.myklebust@fylkesmannen.no

Arnold Hoddevik, rådgivar, Fylkesmannen i Møre og Romsdal, tlf 71 25 85 77 / 911 79 866 epost:
arnold.hoddevik@fylkesmannen.no

Rigmor Brøste, assisterande fylkesmann i Møre og Romsdal, tlf 71 25 84 14 / 926 59 401, epost:
rigmor.broste@fylkesmannen.no

For meir informasjon sjå: <http://fylkesmannen.no/More-og-Romsdal/>

Innhold

Forord.....	5
Kap. 1 – Innleiing.....	6
1.1 Innhald/struktur i dokumentet	6
1.2 Kort om Fylkesmannens rolle og funksjon	8
1.3 Forankring i strategiplanen og i embetsoppdraget	9
1.4 Fylkesmannen sine satsingar på tvers av fagavdelingane	10
1.5 Kort om Ørsta kommune.....	12
Kap. 2 - Lokal samfunnsutvikling og kommunesamordning	15
2.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	15
2.2 Kommuneplanlegging som politisk og administrativt styringsverktøy.....	17
2.3 Folkehelse	20
2.4 Betre oppvekst – felles innsats for barn og unge.....	24
2.5 Kommuneøkonomi og økonomistyring.....	27
2.6 Kommunereforma	29
Kap. 3 – Justis- og beredskap	32
3.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	32
3.2 Samfunnstryggleik og beredskap.....	32
3.3 Klagesaker etter plan- og bygningslova.....	34
3.4 Vergemål.....	35
Kap. 4 - Miljøvern og arealforvaltning	36
4.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	36
4.2 Forvaltning av arealressursane gjennom kommunal arealplanlegging	37
4.3 Naturvern.....	37
4.4 Forureining.....	39
Kap 5 – Landbruk.....	42
5.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet.....	43
5.2 Landbruk og bygdeutvikling	47
5.3 Forvaltningsoppgåver på landbruksområdet	49

Kap. 6 – Oppvekst og utdanning.....	52
6.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	52
6.2 Barnehage	53
6.3 Grunnskule.....	56
Kap. 7 – Helse og sosial.....	60
7.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet	60
7.2 Kommnehelse	62
7.3 Pleie og omsorg	63
7.4 Gjennomføring av helsehjelp eller omsorgstenester med tvang	67
Kap. 8 – Oppsummering	77
8.1 Generelt.....	77
8.2 Vidare dialog og samarbeid.....	77
Vedlegg.....	79

Forord

Kjære politikarar og leiarar i Ørsta kommune!

I Møre og Romsdal ønskjer Fylkesmannen å besøke alle 36 kommunane i perioden 2013-2015 for å kunne gjere jobben som bindeledd mellom kommunane og sentrale styresmakter enda betre. På våre kommunebesøk er det formannskapet og øvste administrative leiing i kommunane vi ønskjer å ha ein dialog med.

I forkant av kvart kommunebesøk vert det utarbeidd eit kommunebilete som beskriv korleis vi ser på kommunen og korleis den utfører sine oppgåver innan dei ulike fagområda.

Etter kvart kapittel er det laga såkalla «dialogpunkt» med spørsmål som kommunen å ta med seg i sitt vidare arbeidet med kvalitetsutvikling av tenestene. Det er også meininga at vi tek fatt i nokre av desse dialogpunkta som grunnlag for diskusjonen. Kva for punkt som vert diskutert er også opp til den einskilde kommune.

Vi har ei felles målsetting om å tilby gode tenester til våre innbyggjarar i Møre og Romsdal, og vi ønskjer å vere ein medspelar for kommunane. At vi kjenner betre til kvarandre, våre ulike roller og oppgåver trur vi vil bidra til nettopp dette. Spesielt er vi opptatt av satsingsområda *folkehelse* og *barn og unge sine oppvekstvilkår*. Det er ei av årsakene til at vi etterspør representantar frå Ungdomsrådet, og ønskjer å høyre kva dei er opptekne av.

Vi ser fram til besøket i Ørsta kommune!

Lodve Solholm

Kap. 1 – Innleiing

- *Om innhald/struktur i dokumentet*
- *Kort om Fylkesmannens rolle og funksjon, med søkelys på dialog og samarbeid med kommunane*
- *Forankring i strategiplanen og i embetsoppdraget*
- *Om overordna prioriteringar og satsingar på tvers av fagavdelingane*

1.1 Innhald/struktur i dokumentet

Kommunebilde for Ørsta vil inngå som eit viktig grunnlag for nærare samarbeid og dialog mellom Fylkesmannen og kommunen. Dokumentet er forankra i Fylkesmannen sitt embetsoppdrag. Målet med dokumentet er at kommunen og Fylkesmannen saman kan ha dialog om ulike utfordringar og korleis ein saman kan kome fram til betre løysingar for innbyggjarane i Møre og Romsdal.

Kommunebildet vil saman med kommunestatistikk og andre aktuelle grunnlagsdokument vere eit naturleg utgangspunkt for Fylkesmannens opplegg for samordna kommunebesøk i den aktuelle kommunen. Dokumentet vil bli oppdatert/revidert i samband med dette.

Innhaldet i dokumentet rettar søkelys mot følgjande tema:

- Regional og kommunal samfunnsutvikling - plansamordning
- Kommunal og beredskap
- Helse- og sosial
- Oppvekst og utdanning
- Miljøvern og arealforvaltning
- Landbruk

Tema/kapittelinnending avspeglar i hovudsak strukturen i fagavdelingane hos Fylkesmannen. For kvart tema blir presentasjonen bygd opp rundt tre hovudpunkt:

- ***Fylkesmannen sine fokusområde***
 - *omfattar relevante og konkrete forhold for Fylkesmannens kontakt med kommunane i fylket med utgangspunkt i statlege forventningar og politikk*
- ***Fylkesmannen sitt bilde av kommunen***
 - *omfattar ei kort oppsummering av kommunen sin status i forhold til Fylkesmannens fokusområde og eventuelle andre relevante forhold*
- ***Dialogpunkt***
 - *omfattar utvalde innsatsområde der Fylkesmannen ønskjer nærare dialog og samarbeid med kommunen*

Som vedlegg til dokumentet er det m.a. tatt med aktuelle lenker til:

- Statistikk
- Tabellar/figurar/kart
- Planar/dokument m.m.

Det er viktig å understreke at kommunebildet frå Fylkesmannen si side ikkje er meint som eit uttømande bilde av kommunen, men at dokumentet rettar søkelyset mot forhold der kommunen har eit handlingsrom eller utviklingspotensial som det er viktig å ha dialog om. Dokumentet reflekterer vårt inntrykk av kommunen på overordna nivå, og er meint å gi ei rask, samla oversikt over ulike utfordringar kommunen står over for. Dei ulike punkta kan elles i ulik grad vere kvalitetssikra, og vil heller ikkje representere ein fasit eller objektivt syn på situasjonen i kommunen.

Oversikt over nye og endra statlege styringssignal retta mot kommunane er tilgjengeleg på Fylkesmannens heimeside <http://www.fylkesmannen.no/More-og-Romsdal/>

Møre og Romsdal fylkeskommune har utarbeidd ein "statistikkpakke" til kvar kommune med tilrettelagt informasjon om utvalte utviklingstrekk for kvar kommune i fylket, og spesielt utvikla med tanke på kommunane sitt planarbeid: <http://mrfylke.no/kommunestatistikk>

Fylkesstatistikk for Møre og Romsdal, RISS og TEMP er andre publikasjonar frå Fylkeskommunen, som kan vere tenleg som kunnskapsgrunnlag til planarbeidet <http://mrfylke.no/Tenesteomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Fylkesstatistikk>

1.2 Kort om Fylkesmannens rolle og funksjon

Lodve Solholm er fylkesmann i Møre og Romsdal frå 01.10.2009. Rigmor Brøste er assisterande fylkesmann.

Fylkesmannen er Kongen og Regjeringa sin fremste representant i fylket og utfører mange og svært allsidige forvaltningsoppgåver for staten (dei ulike departementa).

Lodve Solholm

Oppgåvene er grovt sett tredelte:

- å setje i verk Regjeringa/Stortinget sin politikk ute i kommunane/fylkeskommunen
- å samordne staten sin politikk/verksemd mot kommunane
- å passe på at innbyggjarane får den rettstryggleiken dei har krav på

Fylkesmannen har både reine fagoppgåver (for fagdepartement /direktorat) og meir generelle/samordna statsoppgåver. Alle oppgåvene er i det vesentlege retta mot kommunane i fylket:

- formidling av statlege styringssignal
- fordeling av statlege tilskotsordningar
- klagesaksbehandling over kommunale og fylkeskommunale vedtak etter div. særlover
- tilsyn etter div. særlover

Rigmor Brøste

Fylkesmannen har oppgåver innanfor fleire fag- og forvaltningsområde:

- miljø
- landbruk
- oppvekst og utdanning
- helse og sosial
- planlegging og byggesak
- kommunal organisering og tenesteyting

Fylkesmannsinstruksen har meir om oppgåvene til embetet:

<http://www.regjeringen.no/nn/dep/fad/dokument/proposisjonar-og-meldingar/Odelstingsproposisjonar/20002001/otprp-nr-84-2000-2001-.html?id=123802>

Fylkesmannsembetet i Møre og Romsdal har om lag 130 tilsette er lokalisert i Fylkeshuset i Molde. Embetet er frå 01.01.2014 organisert i to stabseiningar og fem fagavdelingar.

Stabseiningane:

- **Administrasjon**, med arbeidsoppgåver knytt til økonomi, personal, IKT, arkiv og service.
- **Informasjon og kommunal samordning**, med arbeidsoppgåver knytt til intern og ekstern informasjon, plansamordning etter plan- og bygningslova, kommuneøkonomi og økonomistyring, tverrfaglege prosjekt og satsingar, interkommunalt samarbeid m.v.

Fagavdelingane:

- justis- og beredskapsavdelinga
- helse- og sosialavdelinga
- landbruksavdelinga
- miljøvernavdelinga
- oppvekst- og utdanningsavdelinga

Lenke til Fylkesmannens heimeside: <http://fylkesmannen.no/More-og-Romsdal/>

1.3 Forankring i strategiplanen og i embetsoppdraget

Fylkesmannen i Møre og Romsdal har vedtatt ein eigen *Strategiplan 2015 – 2018*; sjå <http://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMMR/Om%20fylkesmannen/Organiseringen/Strategisk%20plan.pdf?epslanguage=nn>

Strategiplanen er ei felles plattform som viser retning for arbeidet i planperioden. Planen skal ligge til grunn for det daglege arbeidet og verksemdplanar i avdelingane. Strategiplanen kan òg tene som nyttig informasjon til brukarar og samarbeidspartar, og vil vere ei viktig plattform i arbeidet med dei kommunevise kommunebilda.

Strategiplanen tar utgangspunkt i følgjande verdiar og visjonar:

- **Verdiar:** Rettferdig, Kompetent, Open og engasjert
- **Visjon:** Trygg framtid for folk og natur

Planen rettar vidare søkelys mot følgjande tre hovudmål:

- **Setje i verk statleg politikk** – omfattar formidling og iverksetting av statleg politikk og forventningar til kommunane på tvers av alle politikkområde.
- **Samordning** - omfattar samordning av statleg og kommunal forvaltning og medverknad til samarbeid mellom regionale statsetatar og andre regionale aktørar.
- **Retttstryggleik** – omfattar fremjing av retttstryggleik for einskildmenneske og fellesskap, med vekt på likeverd.

Embetsoppdraget er ei oversikt over Fylkesmannens totale oppgåveportefølje fordelt på dei ulike departementa; sjå <http://www.fylkesmannen.no/hovedEnkel.aspx?m=69600>

Fylkesmannen i Møre og Romsdal skal i planperioden (jf. Strategiplan 2015 – 2018) arbeide aktivt for å ha ei høg måloppnåing innan alle embetsoppdrag, og samstundes prioritere følgjande tverrfaglege fellestema:

Betre oppvekst

- søkelys på barn og unge sine oppvekstvilkår; jf. Fylkesmannen si satsing *Betre oppvekst* for aldersgruppa 0 - 20 år

Kommunereforma

- medverke til drøftingar med kommunane rundt spørsmål om ny kommunestruktur

Samordning av statleg motsegn til kommunale planar

- delta i forsøksordning med utvida oppgåver for Fylkesmannen knytt til samordning av motsegner fremma av andre statlege myndigheiter

1.4 Fylkesmannen sine satsingar på tvers av fagavdelingane

Fylkesmannsinstruksen slår m.a. fast at Fylkesmannen skal:

- medverke til samordning, forenkling og effektivisering av statleg verksemd i fylket
- arbeide for best muleg samarbeid mellom kommunane, fylkeskommunen og den lokale statsforvaltninga
- støtte statlege etatar med behandling av spørsmål som blir tatt opp med kommunane eller fylkeskommunen

Fylkesmannens samordningsansvar gjeld tverrsektoriell samordning av statlege styringssignal retta mot kommunesektoren, og omfattar samordning mellom sektorar og forvaltningsnivå. Samordningsansvaret gjeld også i forhold til statlege etatar i fylket som er plassert utanfor fylkesmannsembetet, og som har eit oppfølgingsansvar overfor kommunesektoren

Det er ein føresetnad at fylkesmannsembetet i sin kontakt med kommunane opptrer samordna, det vil seie at embetet skal framstå som ei samla eining på tvers av fagavdelingane. Som eit ledd i dette vil det vere behov for ulike typar samordning:

- Gjennom **fagleg samordning** skal Fylkesmannen samordne enkeltsektorar og søke løysingar som kan ligge i skjeringspunktet mellom ulike sektorinteresser
- Gjennom **kommunesamordning** blir styringssignal samordna for å sikre lokalt handlingsrom og samsvar mellom oppgåver og økonomisk rammer

Fylkesmannen sin kommuneretta samordningsaktivitet er forankra i statens overordna mål for styring av kommunesektoren; jf. omgrepa *rammestyring* og *lokal handlefridom*.

Kommunen skal fungere i spenningsfeltet mellom lokalsamfunnets behov for å styre eiga utvikling og statens behov for å implementere nasjonal politikk på lokalt nivå og med lokal medverknad. Kommunen skal altså kunne ivareta både ein sjølvstyrefunksjon og ein forvaltningsfunksjon. Kommunen sine muligheter til å gjere lokale politiske prioriteringar er eit sentralt mål for Fylkesmannens samordningsverksemd. Den kommunale handlefridomen skal også sikrast ved at summen av oppgåvene den enkelte kommune blir pålagt ikkje skal overstige ressursane.

Det er særleg viktig at mål og prinsipp for kommuneretta samordning blir lagt til grunn i samband med Fylkesmannens verksemd på følgjande tema-/saksområde – og også i forhold til koplingar mellom desse:

- samordning av enkeltsaker
- kommunal økonomi
- tildeling av skjønstilskot
- medverknad til kommunal planlegging
- kommunale organisasjonsspørsmål
- omstilling i kommunane

1.5 Kort om Ørsta kommune

- Besøksadresse: Rådhuset, Dalevegen 6, Ørsta
- Postadresse: Rådhuset, Dalevegen 6, 6153 Ørsta
- Epost: postmottak@orsta.kommune.no
- Telefon: 70 04 97 00
- Kommunens heimeside: <http://www.orsta.kommune.no/>

Ørsta kommune ligg på Søre Sunnmøre og har samla areal på 805 km². Naturen og landskapet er variert og mangfaldig prega av fjordar, dalar og fjellområde. Kommunen omfattar i tillegg til kommunesenteret Ørsta, fleire mindre grendelag. I 1964 vart tidlegare Ørsta kommune slått saman med nabokommunane Vartdal og Hjørundfjord til den nye storkommunen Ørsta. Kommunen grensar i dag til Volda i sør, til Ulstein, Hareid og Sula i vest og nordvest, til Sykkylven og Stranda i nord og nordaust, og over fylkesgrensa i søraust til Hornindal kommune i Nordfjord.

Kyststamvegen E39 går gjennom kommunesenteret med vidare samband sørover via ferjesambandet Volda – Folkestad, eller nordover via ferjesambandet Festøy – Solevåg mot Ålesund, Molde og Kristiansund. Timeekspressen mellom Volda og Kristiansund gir gode kommunikasjonar på tvers av fylket. Gjennom Eiksundsambandet har øykommunane på Søre Sunnmøre fastlandssamband med Ørsta og Volda. Frå Ørsta/Volda lufthamn Hovden er det fleire daglege flyavgangar både til Oslo og Bergen.

Kvivsvegen er ein ny parsell av Kyststamvegen E39 mellom Austefjord i Volda og Grodås i Hornindal kommune i Sogn og Fjordane. Med opninga av dette veg- og tunnelsambandet i 2012 er avstand og reisetid til Stryn og indre Nordfjord vesentleg redusert. Med Kvivsvegen og Eiksundsambandet er riksveg 15 over Strynefjellet ein naturleg hovudveg til austlandet for alle kommunane på Søre Sunnmøre.

Ørsta kommune hadde pr. 01.01.2014 eit folketal på 10536. Dei fleste innbyggjarane bur i eller rundt kommunesenteret. Tal frå 2013 viser at 65,1 prosent er busette i tettbygde område (mot 69,2 prosent for fylket samla). Kommunen har i 10-årsperioden 2004 - 2014 samla sett hatt ein folketalsauke på +2,6 prosent. Dette er godt under nivå med gjennomsnittet for fylket samla som har hatt ein vekst på +6,9 prosent i same periode. Folketalsutviklinga siste året (2013-2014) viser også vekst (+0,8 prosent mot + 1,1 prosent for fylket samla). Fødselsoverskotet for siste år er positivt (+37). Tal for same periode (2013 – 2014) viser elles negativ innanlands nettoinnflytting (-10), medan nettoinnvandringa frå utlandet er tilsvarande positiv (+54). Innvandarbefolkninga i prosent av det samla folketallet i kommunen (7,2 prosent) ligg litt under gjennomsnittet for Møre og Romsdal (jf. fylkessnitt 10,5 prosent), og også under landsgjennomsnittet (14,9 prosent).

Fordelinga av befolkninga på aldersgrupper viser at kommunen for gruppa 0 – 19 år ligg litt over fylkesgjennomsnittet; 25,5 mot 24,9 prosent. For gruppa 70 år og eldre viser statistikken at kommunen også her plasserer seg litt over gjennomsnittstala for fylket; 12,9 prosent for kommunen mot 11,9 prosent for fylket samla.

Næringslivet i kommunen har tradisjonelt vore prega av landbruk, gjerne i kombinasjon med andre primærnæringar, samt handverk og industri. Nye næringar har etter kvart kome til og næringslivet omfattar i dag ei rekke ulike bransjar knytt til handel, industri, offentleg og privat tenesteyting m.m. Tal for næringsliv og sysselsetting viser at kommunen for kategori-ane *Bygg og anlegg* og *Varehandel* ligg over gjennomsnittet for kommunane i fylket.

Kommunen har vidare ei samla arbeidsplassdekning på 88 prosent. Dette plasserer kommunen under fylkesgjennomsnittet på 96 prosent. Tal frå 2013 viser at kommunen har langt større ut- enn innpendling (1832 pendlar ut mot 1182 inn). Volda er den klart viktigaste pendlingskommunen, men også Ulstein og Ålesund er viktige. Dette omfattar både ut- og innpendling. (Kjelde: SSB og Fylkesstatistikk for Møre og Romsdal 2014).

Merk: Fylkeskommunen har utarbeidd ein kommunestatistikk med grafiske presentasjonar av aktuelle data på kommunenivå, kommunen samanlikna med andre kommunegrupper, fylket og landet; <http://mrfylke.no/Tenesteomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Kommunestatistikk>

Foto: Sveinung Dimmen

Kommunen som organisasjon

Politisk organisering:

- Kommunestyret i Ørsta har 33 representantar.
 - Rune Hovde (Høgre) er ordførar i inneverande valperiode (2011 – 2015); e-post rune.hovde@orsta.kommune.no tlf. 70049713 – mobil 90640051
- Varaordførar er Paul Kristian Hovden (Krf); e-post pkhovden@gmail.com
- Kommunen har formannskap med 9 faste medlemmer.
- Meir utfyllande informasjon om politikk, utval og råd; <http://innsyn.ssikt.no/orsta/utvalg>

Administrativ organisering:

- Wenche Solheim er rådmann i Ørsta kommune.
e-post: wenche.solheim@orsta.kommune.no tlf. 70049700

Kommunen si administrative organisering omfattar ei inndeling i stabseiningar og seksjonar knytt til følgjande fag- og tenesteområde: *Plan og utvikling, Service og informasjon, Økonomi, Personal, Barnehage, Skule, Kultur og næring, Tildeling og koordinering, Helse og velferd, Tekniske tenester, Eigedom, Bu og habilitering og Omsorg og rehabilitering.*

Volda kommune er vertskommune for barnevernet for kommunane Hareid, Ulstein, Ørsta og Volda. I 2014 vart det etablert felles NAV-kontor for kommunane Volda og Ørsta med Ørsta som vertskommune. Det same gjeld for landbruksområdet.

For meir informasjon om administrativ organisering og dei ulike tenesteområda; sjå <http://www.orsta.kommune.no/PersonOversikt.aspx?Pkid=2&Mid1=16>

Kap. 2 - Lokal samfunnsutvikling og kommunesamordning

Foto: Fylkesmannen

- Kommuneplanlegging som politisk og administrativt styringsverktøy
- Kommuneøkonomi
- Folkehelse
- Betre oppvekst – felles innsats for barn og unge
- Interkommunalt samarbeid

2.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Med utgangspunkt i viktige regionale og kommunale utviklingstrekk blir søkelyset i det følgjande retta mot kommunen si rolle som samfunnsutviklar og som tenesteleverandør. Kommunal planlegging vil i tråd med dette vere eit viktig utviklings- og styringsverktøy – både for kommunen som samfunn og kommunen som organisasjon.

Fylkesmannen har fleire roller og oppgåver innan planlegging etter plan- og bygningslova (pbl). Ei viktig oppgåve i planprosessar er å formidle nasjonal politikk innanfor viktige fagområde, der arealpolitikk og miljøvern, landbruk, helse, oppvekst og samfunnstryggleik står sentralt. Fylkesmannen skal sjå til at nasjonale og regionale omsyn blir ivaretatt i planarbeidet, og elles også sikre at kommunale vedtak i plan- og byggesaker er i samsvar med gjeldande lovverk. Vidare har Fylkesmannen ansvar for behandling av klager på kommunale vedtak i plan- og byggesaker etter lova. Fylkesmannen har og rolle som meklar i plansaker der det ligg føre motsegn. Fylkesmannen har eit særleg ansvar for å orientere om det økono-

miske opplegget for kommunesektoren og rettleie kommunane i økonomisk planlegging og forvaltning. Fylkesmannen har også ei viktig oppgåve knytt til lokal omstilling og fornying i kommunesektoren.

Dei 36 kommunane i Møre og Romsdal viser stor variasjonsbreidde i forhold til demografi og busettingsmønster, næringsliv og økonomi, natur- og ressursgrunnlag, transport og samferdsel; sosiale og kulturelle forhold osv. Fylkeskommunen har eit overordna ansvar for regionalt samarbeid, regional utvikling og regional planlegging i dialog med kommunar og andre offentlege, frivillige og private aktørar. Viktig informasjon om Møre og Romsdal er samla i *Fylkesstatistikk 2014*, og vil kunne inngå som eit viktig arbeidsverktøy for kommunane, næringslivet og andre som har behov for oppdatert statistikk i sitt arbeid. Fylkeskommunen har på bakgrunn av dette også utarbeidd ein eigen kommunestatistikk; sjå <http://mrfylke.no/Tenesteomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Kommunestatistikk>

Regional planstrategi 2012 – 2016 gjer nærare greie for viktige utviklingstrekk og hovudutfordringar i fylket, og inneheld oversyn over korleis dei prioriterte planoppgåvene skal følgjast opp vidare; sjå <https://mrfylke.no/Tenesteomraade/Plan-og-analyse/Regional-planlegging/Regional-planstrategi/Regional-planstrategi-2012-2016> Eit viktig mål med planstrategiarbeidet er å avklare regionale utfordringar og moglegheiter, samt prioritere viktige område for regional samhandling og planlegging i planperioden. Planstrategien skal også ivareta nasjonale forventningar og prioriteringar. Gjennom dette vil det kunne leggjast til rette eit tettare samarbeid mellom Fylkesmannen, regional statsforvaltning og fylkeskommunen om regional planlegging. Det kan også inngå som eit meir forpliktande styringsverktøy for å sjå utfordringar i fylket på tvers av kommunegrensar, forvaltningsnivå og sektorar. Vidare kan viktige satsingsområde og prioriteringar nedfelt i den regionale planstrategien vere med å opne opp for regionale tilpassingar knytt til Fylkesmannens embetsoppdrag.

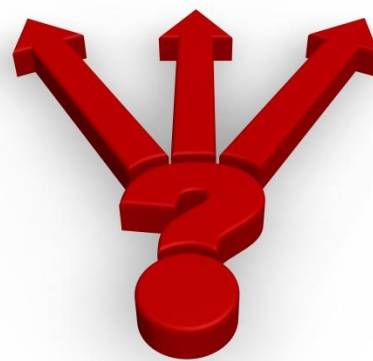
Fylkeskommunen skal utarbeide regionale planar for dei spørsmåla som er fastsette i den regionale planstrategien. Regionale planar kan gjelde for heile regionen, delar av regionen eller vere tematiske. Eit planspørsmål som har verknad for fleire kommunar er i utgangspunktet eit aktuelt tema for ein regional plan. Fylkesplanen er arena for samarbeid om langsiktig og strategisk planlegging i regionen. Med *Fylkesplan 2013-2016* <http://mrfylke.no/Tenesteomraade/Plan-og-analyse/Regional-planlegging/Fylkesplan/Fylkesplan-2013-20162> er søkelyset retta mot 4 prioriterte satsingsområde; *Kultur, Kompetanse, Verdiskaping og Samferdsel* - og 6 gjennomgåande perspektiv; *Barn og unge, Folkehelse, Universell utforming, Likestilling og inkludering, Internasjonalisering og Miljø og klima*.

2.2 Kommuneplanlegging som politisk og administrativt styringsverktøy

Den kommunale planlegginga skal etter plan- og bygningslova samordne både den fysiske, økonomiske, sosiale og kulturelle utviklinga. Kommunal planlegging er i lys av dette eit viktig verktøy for utvikling og styring både av kommunen som samfunn og kommunen som organisasjon.

Regional og kommunal planstrategi

Regional og kommunal planstrategi er innført som nye verktøy i plan- og bygningslova (pbl 2008). I samsvar med pbl § 10-1 skal er kommunane pålagt å utarbeide ein kommunal planstrategi i kvar kommunestyreperiode, og seinast eitt år etter konstituering av nytt kommunestyre. Formålet er å klargjere kva planoppgåver kommunen bør starte opp eller vidareføre for å legge til rette for ei ønska utvikling i kommunen. Fylkestinget skal i løpet av den same perioden vedta ein regional planstrategi som skal avklare dei regionale planbehova. Fylkeskommunen bør i samarbeid med kommunane her legge opp til eit opplegg som sikrar samordning. Arbeidet med den kommunale planstrategien vil også kunne rette søkelys mot ei nærare drøfting og avklaring av behovet for interkommunalt samarbeid.

Nasjonale forventningar

Viktige føringar for arbeidet med regional og kommunal planstrategi er forankra i *Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging*, vedtatt av regjeringa 24.06.2011 <http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/veiledninger/2011/nasjonale-forventninger-til-regional-og-.html?id=649923> Forventningsdokumentet omfattar seks hovudtema:

- Klima og energi
- By- og tettstadutvikling
- Samferdsel og infrastruktur
- Verdiskaping og næringsutvikling
- Natur, kulturmiljø og landskap
- Helse, livskvalitet og oppvekstmiljø

Eit viktig prinsipp i den nye plan- og bygningslova (pbl 2008) er ei sterkare kopling mellom samfunnsdelen og arealdelen i kommuneplanen. Kommuneplanens samfunnsdel vil med utgangspunkt i den kommunale planstrategien gi overordna mål og føringar for utvikling av kommunen som samfunn og organisasjon. Dette dannar utgangspunkt for arealdelen som i

neste omgang gir retning og rammer for den vidare fysiske detaljplanlegginga gjennom område- eller detaljregulering. Kommuneplanen vil også etter behov gi grunnlag for utarbeiding av komunedelplanar for bestemte område, tema eller verksemdsområde i kommunen. Kommuneplanarbeidet heng også tett saman med andre planprosessar, styringssystem og rapporteringsverktøy i kommunen. Kommuneplanen skal ha ein handlingsdel som viser korleis planen vidare skal følgjast opp i løpet av neste fire-årsperiode, eller meir, og skal gjennomgå ein årleg revisjon. Økonomiplanen etter kommunelova sin §44 kan inngå i handlingsdelen. Utfordringa for mange kommunar er å utvikle kommuneplansystemet til eit integrert og heilskapleg styringsverktøy for administrative og politiske vurderingar og prioriteringar. Arbeidet med den kommunale planstrategien vil her kunne inngå som eit viktig grep.

Gjennom arbeidet med kommunale planstrategiar ser vi også at kommunane i sterkare grad har retta søkelyset mot ei meir systematisk, tverrsektoriell og langsiktig planleggingstenking. Dette ser vi m.a. i forhold til tema som *folkehelse og levekår*. Med den nye Folkehelselova og med Samhandlingsreforma har kommunane m.a. fått eit større ansvar knytt til førebyggjande folkehelsearbeid. Folkehelse og levekår vil slik kunne løftast opp og inngå som eit gjennomgåande perspektiv i den kommunale planlegginga.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Kommunal planlegging som verktøy og rammeverk

- Kommuneplansystemet etter plan- og bygningslova
- Nasjonale og regionale føringar
- Kommunal planstrategi
- Kommuneplan med samfunnsdel og arealdel

Aktuelle temaområde for høyringsuttale frå Fylkesmannen i kommunale plansaker

- Planfaglege merknader; prosess og produkt
- Natur- og miljøvern; landskap, friluftsliv, strandsone, viltinteresser, vegetasjon
- Landbruk; jordvern, skogbruk, aktivt landbruk
- Samfunnstryggleik; ROS-analyse
- Barn og unge; Oppvekstmiljø, leikeplassar, trafikkisikring
- Universell utforming; tilrettelegging, inkludering, deltaking
- Folkehelse; levekår, nærmiljø

Fylkesmannen har eit særleg ansvar for at nasjonal politikk blir formidla og følgd opp i behandling av kommunale og regionale planar

- legge auka vekt på rettleiing og tidleg medverknad i planarbeidet
- formidle tidleg og aktivt dei nasjonale forventningane og nasjonal politikk i den regionale og kommunale planlegginga

Motsegn skal om nødvendig brukast for å sikre at kommunane ikkje vedtar planar i strid med nasjonale og regionale interesser og for å få fram gode løysingar.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Status for gjeldande overordna planar:

- Ørsta kommune har utarbeidd kommunal planstrategi for 2012 – 2016. Denne er seinare revidert og gjeld for perioden 2014 – 2018. Fylkesmannen har hatt planstrategien på høyring; jf. FM-sak 11/3842.
- Ørsta har utarbeidd kommuneplan med samfunnsdel 2012 – 2025 vedtatt i 2012. Planen erstatta tidlegare plan frå 1999.
- Gjeldande arealdel av kommuneplanen vart vedtatt heilt tilbake i 1991.
- I samband med planstrategiarbeidet har kommunen prioritert utarbeiding av kommunedelplan for Ørsta sentrum og Hovdebygda, før oppstart av arbeidet med rullering av kommuneplanens arealdel.
- Kommunen har utarbeidd fleire kommunedelplanar i form av temaplanar, områdeplanar eller sektorplanar. Planstrategien inneheld skisse til opplegg for revisjon-/rullering av desse.
- Ei samla oversikt over aktuelle plandokument knytt til kommunal planstrategi, kommuneplan, kommunedelplanar og reguleringsplanar er tilgjengeleg på kommunens heimeside; sjå <http://www.orsta.kommune.no/bygg-og-bu/kommunal-planlegging/>
- Fylkesmannens planstatistikk for 2014 viser at Ørsta kommune har hatt 3 kommune(del-)plansaker på høyring i løpet av året, samt 8 ekspedisjonar knytt til reguleringsplansaker. Kommunen plasserer seg elles i øvre halvdel av statistikken for dispensasjonssøknader med 24 saker knytt til søknad om dispensasjon frå kommune- og reguleringsplan.

Dialogpunkt

- Korleis har kommunen lagt opp vidare arbeid med kommunal planstrategi?
- Kva er status for arbeidet med overordna kommuneplan (samfunns- og arealdel)?
- Korleis vurderer kommunen status og utfordringar i forhold til eigen kompetanse og kapasitet på planområdet?
- Nettstaden www.planlegging.no og www.miljokommune.no inneheld rettleiing for kommunane på planområdet. Nyttar kommunen desse nettstadene aktivt?

2.3 Folkehelse

God samfunnsutvikling er ein viktig føresetnad for god folkehelse.

Nasjonale og regionale rammer og føringar har løfta fram folkehelse som eit prioritert satsingsområde. Folkehelselova (Lov om folkehelsearbeid) definerer folkehelsearbeid som samfunnet sin innsats for å påverke faktorar som direkte eller indirekte fremmar helse og trivsel i befolkninga, førebygger psykisk og somatisk sjukdom, skade eller lidning, eller som beskyttar mot helsetruslar. Dette omfattar også arbeid for ei jamnare fordeling av faktorar som direkte eller indirekte påverkar helsa.

Folkehelselova skal sikre at kommunar, fylkeskommunar og statlege helsestyresmakter set i verk tiltak og samordnar sin aktivitet i folkehelsearbeidet på ei forsvarleg måte. Lova skal legge til rette for eit langsiktig og systematisk folkehelsearbeid. Organisatorisk vil det her vere viktig at folkehelsearbeidet blir forankra i ordinære regionale og kommunale plan- og styringsdokument

Målet med folkehelsearbeidet er fleire leveår med god helse for den einskilde og reduserte sosiale helseforskjellar i befolkninga. Folkehelsearbeid omfattar ei rekke ulike tema og innsatsområde. Dette stiller krav om ei brei tverrfagleg og tverrsektoriell tilnærming.

God samfunnsutvikling er ein viktig føresetnad for god folkehelse. Ei rekke forhold i samfunnet påverkar folkehelsa, som bustad, arbeid, utdanning, samt fysiske og sosiale miljøforhold. Gjennom breidda i kommunen sine ansvarsområde spelar kommunesektoren ei sentral rolle i innsatsen for å fremme helsetilstanden i befolkninga. Kommunane og fylkeskommunane har ei viktig oppgåve for å oppfylle folkehelselova og til å nå måla i folkehelsemeldinga; jf. Meld. St. 34 (2012-2013).

Møre og Romsdal fylkeskommune har utarbeidd *Regional delplan for folkehelse 2014 – 2017*. Planen vil vere eit viktig grunnlag for det samla arbeidet med folkehelse i Møre og Romsdal i regi av og i samarbeid mellom regionale og kommunale styresmakter, institusjonar, organisasjonar og næringsliv. Planen er m.a. forankra i *Lov om folkehelsearbeid* og i *Plan- og bygningslova*. Viktige rammer og føringar for planarbeidet er elles lagt i arbeidet med *Regional planstrategi 2012 – 2016* og *Fylkesplan 2013 – 2016*. Gjennom arbeidet med ein eigen regional delplan for folkehelse, vil det systematiske og samla folkehelsearbeid i Møre og Romsdal få ei viktig forankring. For folkehelsearbeidet rundt om i kommunane vil dette utgjere ein viktig referanse.

Møre og Romsdal fylkeskommune har elles i 2015 utarbeidd ei omfattande og samla oversikt over folkehelsa. Oversikta vil vere eit viktig fundament for å følgje med på utviklinga og for å sette inn tiltak. Rapporten vil og vere viktig for å kunne jobbe langsiktig med å betre helsetilstanden og auke trivselen i befolkninga; sjå

<https://mrfylke.no/Organisasjon/Informasjonsseksjonen/Pressemeldingar/God-folkehelse-i-Moere-og-Romsdal>

Fylkesmannen sine fokusområde:

Folkehelsearbeid kan forankrast i fem hovudprinsipp: *utjamning, helse i alt vi gjer, berekraftig utvikling, føre-var-prinsippet og medverknad.*

- **Utjamning:** Helse er ulikt fordelt mellom sosiale grupper i befolkninga, og det er mange faktorar som bidreg til å skape og oppretthalde slike forskjellar. Samanhengande er komplekse, men vi kan slå fast at det i hovudsak er sosiale vilkår som verkar inn på helse og ikkje omvendt. Prinsippet med utjamning har konsekvensar for politikkutforming på alle nivå. Det inneber at innsatsen bør rettast inn mot faktorar som ligg bak, som verkar inn på helse og sosiale forskjellar i helse, og mot å leggje til rette for at alle skal ha moglegheit til å ta gode val. Det må vere ein kombinasjon av universelle ordningar og målretta tiltak mot spesielle grupper.
- **Helse i alt vi gjer:** Erkjenninga av helse i alt vi gjer er kjernen i folkehelsearbeidet. Prinsippet skal bidra til at helsa til folket blir sikra på tvers av sektorane. Det er kommunen og ikkje helsetenesta som har ansvar. Det inneber for eksempel at utdanningssektoren, samferdselssektoren og kultursektoren og har ansvar for å vurdere og ta omsyn til kva konsekvensar endringar i politikken kan ha for helsa i befolkninga.
- **Berekraftig utvikling:** Ei berekraftig utvikling inneber å tilfredstille dagens behov utan at ein set behova til framtidige generasjonar på spel. Ei befolkning med god helse er eit mål i seg sjølv og ein av dei viktigaste ressursane i samfunnet.

- **Føre-var-prinsippet:** Føre-var-prinsippet skal leggjast til grunn når ein fastset normer og standardar for godt folkehelsearbeid. Det gjeld både tiltak for å redusere risiko og tiltak for å fremje helse. Føre-var-prinsippet er óg lovfesta gjennom folkehelselova.
- **Medverknad:** Gjennom retten til ytringsfridom er retten til medverknad nedfelt i Barnekonvensjonen, Menneskerettserklæringa og i Grunnlova. Og Folkehelselova knyt folkehelsearbeidet i kommunane til føresegnene om medverknad i plan og bygningslova. På den måten bidreg folkehelselova til å rettsleg gjere kravet om medverknad. Det er og sentralt å involvere frivillige organisasjonar for å sikre medverknad i folkehelsearbeidet.

I forhold til kommunalt plan- og utviklingsarbeid vil folkehelse vere eit viktig tema. Av dette ser vi m.a. at :

- Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging framhevar helse, livskvalitet og oppvekstmiljø som eit særleg satsingsområde
- Folkehelse skal inngå som grunnlag i arbeidet med kommunal planstrategi
- Planlegging etter plan- og bygningslova er ein viktig del av kommunens folkehelsearbeid
- Det skal utarbeidast oversikt over helsetilstand og dei positive og negative faktorar som verkar inn på helsetilstanden i befolkninga.

Fylkesmannen gjennomførte hausten 2014 etter oppdrag frå Statens helsetilsyn arbeid med tilsyn med kommunane sitt folkehelsearbeid. Tema for tilsynet var retta mot kommunane sitt arbeid med å halde løpande oversikt over helsetilstanden til innbyggjarane og dei positive og negative faktorane som kan påverke denne.

Dette første landsomfattande tilsynet med kommunane sitt folkehelsearbeid har følgjande innretning:

- Lovlegkontroll: Fylkesmannen undersøker om kommunen har kome i gang med eit løpande oversiktsarbeid. Der Fylkesmannen konkluderer med avvik, vert kommunen følgd opp til forholda er retta.
- Rettleiande vurdering av kommunen sitt løpande oversiktsarbeid: I kommunar der Fylkesmannen konkluderer med at eit løpande oversiktsarbeid har kome i gang, skal dette arbeidet kartleggjast. Fylkesmannen gir kommunen ei tilbakemelding i form av ei rettleiande vurdering av status. Kommunane står fritt i høve til om, og i kva grad, dei følgjer opp denne vurderinga.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Folkehelseprofil for Ørsta viser at andelen over 80 år i 2020 vil ligge høgare enn i landet samla.

For tema i helse og sjukdom i folkehelseprofil 2015 viser fleire indikatorar at befolkninga i Ørsta ligg kjem betre ut enn landet samla. Plager og sjukdom knytt til muskel- og skjelettsystem er meir utbreidd enn for landet som heilhet, vurdert ut frå data frå fastlege og legevakt. I tillegg har Ørsta kommune høgare tal for hjerte- og karsjukdom behandla i sjukehus enn landet elles.

Folkehelse er løfta fram som eige tema i kommuneplanen sin samfunnsdel. Kommunestyret har i møte 21.05.2015 behandla *Statusrapport : Oversikt over helsetilstand og påverknadsfaktorar i Ørsta 2015*. Tilsvarande statusrapport skal utarbeidast kvart 4. år og vil vere eit viktig grunnlag både for vurdering strakstiltak og for meir langsiktige strategiar for folkehelsearbeidet i kommunen.

Det er lite statistikk på levevanar som kosthald, fysisk aktivitet, bruk av tobakk, alkohol og rusmiddel. I folkehelseprofilen er det data på røykevanar og overvekt blant kvinner ved byrjinga av svangerskapet. For tema røyking er talet for Ørsta kommune 13 % og landet 14 %. Vi kan ikkje med sikkerheit seie at kommunen ligg betre eller dårlegare an enn gjennomsnitt for kommunane elles i landet. Sjølv om data er henta frå ei spesiell gruppe kan det seie noko om røykevanar i heile kommunens befolkning.

- Kommunen er med i partnerskap for folkehelse med fylkeskommunen
- Kommunen har tilsett folkehelsekoordinator

Fråfall i vidaregåande skole år 2011- 2013 (Kjelde: folkehelseprofil 2015)			
Ørsta	Møre og Romsdal	Norge	
26	22	24	prosent

Busetting av flyktningar

Kommunane i Møre og Romsdal vart i 2014 oppmoda til å busette 735 flyktningar, og busette totalt 443 personar. For 2015 er kommunane i fylket oppmoda om å busette 725 flyktningar. Sjølv om mange kommunar busette mange flyktningar i fjor, blei ikkje målet nådd. Derksom kommunane ikkje busett fleire flyktningar, minimum i tråd med IMDi's plantall, vil både køane og ventetida i mottaka fortsette å auke.

Ørsta kommune vart i 2014 oppmoda til å busette 30 flyktningar og fatta då vedtak om å busette 21 personar. Tal frå Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDi), viser at kommunen tok imot og busette 19 personar i 2014. For 2015 er Ørsta kommune oppmoda til å ta imot 30 nye flyktningar og IMDi viser til at Ørsta har vedtak om å ta imot 15 personer i 2015. Fylkesmannen rår til at Ørsta kommune busett personar i tråd med oppmodinga frå IMDi.

Dialogpunkt

- Korleis kan Fylkesmannen vere ein viktig medspelar i det kommunale folkehelsearbeidet?
- Korleis arbeider Ørsta kommune med identifisering og oversikt av helsetilstand i kommunen?
- Kva mål og strategiar har Ørsta kommune for folkehelsearbeidet?

2.4 Betre oppvekst – felles innsats for barn og unge

Tilrettelegging av gode oppvekst- og nærmiljø, og med særleg søkelys retta mot barn og unge sine interesser, skal inngå som eit viktig tema i samfunnsplanlegginga – både nasjonalt, regionalt og lokalt. Vi har sidan 1989 hatt eigne rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unge sine interesser i planlegginga. Omsynet til barn og unge sine oppvekstvilkår er også løfta fram i formålsparagrafen i plan- og bygningslova (§1-1).

Korleis det er der barn veks opp er, kan avgjere den enkelte sine muligheiter for ein trygg oppvekst, motorisk utvikling og ei god helse. Det vil og ha innverknad på det vaksne livet. Å skape gode møtestader, muligheit for fantasibasert leik, samvær og fysisk utfolding er ei av dei viktigaste oppgåvene samfunnet har. Gode fellesskapsløysingar er eit godt utgangspunkt for et inkluderande oppvekstmiljø.

I FN sin barnekonvensjon heiter det at «barn har rett til å si sin meining i alt som vedrører det, og barnets meninger skal tillegges vekt» For at FN's barnekonvensjon vert følgd opp i praksis, må samfunnet legge til rette for deira deltaking og medverknad.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen i Møre og Romsdal har for perioden 2013 – 2016 sett barn og unge på dagsorden gjennom ei særskild satsing på tvers av fagavdelingane. Denne satsinga, kalla «Betre oppvekst» rettar søkelys på barn og unge sine oppvekstvilkår i Møre og Romsdal. Med barn og unge meiner vi alle mellom 0 og 20 år.

Hovudmål for satsinga er at barn og unge sine oppvekstvilkår skal bli vurdert i alle avgjersler og i all aktivitet hos Fylkesmannen i Møre og Romsdal. «Betre oppvekst» er eit samordnings-tiltak for heile embetet og ein vil at satsinga skal føre til at både direkte og indirekte arbeidet retta mot denne gruppa skal blir meir heilskapleg og målretta. I første fase har arbeidet vore retta internt i embetet. I neste fase vil arbeidet i større grad rette seg mot arbeid eksternt, til dømes kommunar, fylkeskommunen og andre samarbeidspartar.

Det er utarbeidd fire strategimål som satsinga «Betre oppvekst» skal bygge vidare på. For å kome fram til dei fire strategimåla har vi tatt utgangspunkt i mellom anna FN sin barnekonvensjon, Fylkesmannen i Møre og Romsdal sin strategiplan, embetsoppdraget og nasjonale føringar frå fleire departement. Dei fire måla er:

Fylkesmannen i Møre og Romsdal skal arbeide for å

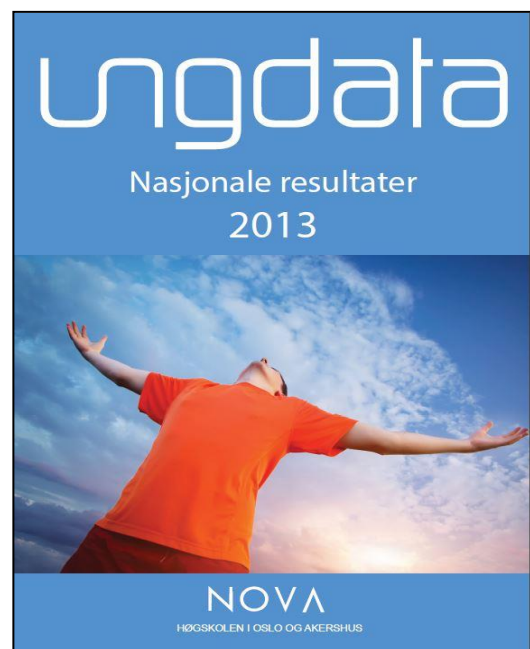
- sikre medverknad frå barn og unge
- betre det fysiske oppvekstmiljøet for barn og unge
- betre det psykososiale oppvekstmiljøet for barn og unge
- redusere dei negative konsekvensane av sosiale skilnader

Som eit ledd i satsinga vil vi i 2015, i samarbeid med Møre og Romsdal fylkeskommune, kartleggje kommunane sitt tenestetilbod til barn og unge. Kartlegginga er etter modell frå Fylkesmannen i Troms si satsing *Sjumilssteget*. Vi vil sjå på tenestetilbodet i lys av barnekonvensjonens heilskaplege tenking om barn og unge sine oppvekstvilkår.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Sosiale skilnader er eit aukande samfunnsproblem som har stor innverknad på barn og unge. Folkehelsestatistikken viser at Ørsta kommune ligg positivt på fleire indikatorar som kan vere risikofaktorar for barn og unge sine oppvekstvilkår. Talet på barn og unge som bur i husstandar med låg inntekt ligg tilnærma likt med fylkesnivået men langt under landsgjennomsnittet (Låginntekt er her definert som under 60 % av nasjonal medianinntekt) Likeeins er talet på barn av einslege forsørgjarar under både landet og fylket elles. Innvandrarpopulasjonen er blant dei lågaste i fylke 7,2 % talet for landet er 14,9. Gruppene som er nemnd her er statistisk sårbare for barnefattigdom og med dei sosiale skilnader, og er grupper kommunane må ha eit særskild fokus på.

Gjennomføring i vidaregåande skole er og eit element som skaper sosiale skilnader. Litt fleire elevar i Ørsta sluttar på vidaregåande skole før tida, i følgje folkehelseinstituttet. Del av elevar i 10.klassane som trivst

på skolen ligg litt under både landet og fylket. Litt fleire elevar i 10. klasse svarar at dei opplever dei blir mobba i kommunen. Ørsta ligg likt med landsgjennomsnittet når det gjeld tal på innbyggjarar 30-39 år med vidaregåande skole eller høgare utdanning. Utdanningsnivået er ein indikator som påverkar livkvalitet og helse. Dei med låg utdanning har statistisk mellom anna fleire helseproblem og større utfordringar på andre livsområder. Vi veit at sosiale skilnader påverkar barn og unge sine oppvekstvilkår på ein negativ måte og at slike skilnader ofte går i arv. Derfor er det viktig å arbeid for å stimulere til utdanning.

«Ungdata» er ei spørjeskjemaundersøking blant elevar på ungdomstrinnet og i vidaregåande opplæring som kommunane kan bestille gratis gjennom KoRus. Ei slik kartlegging av den lokale oppvekstsituasjonen gir eit godt grunnlag for kommunalt plan- og utviklingsarbeid knytt til folkehelse og førebyggjande arbeid overfor ungdom. Ørsta kommune har gjennomført slik kartlegging både i ungdomsskole og i vidaregåande skole. Ungdomane på ungdomsskolen scorar betre enn landsgjennomsnittet på dei aller fleste områda i undersøkinga. Eit par område skil seg særskilt ut. Færre elevar seier dei slit med depressivt stemningsleie (6% mot 11% på landsbasis), berre halvparten så mange seier dei skulkar og halvparten trur dei vil bli arbeidsledig målt opp mot landet elles. Bilde endrar seg når ein ser på resultatane frå vidaregåande skole. Det er fortsatt god score, men vi ser at mellom anna at langt færre trur dei vil ta høgare utdanning, 25% i Ørsta mot 64% på landsbasis.

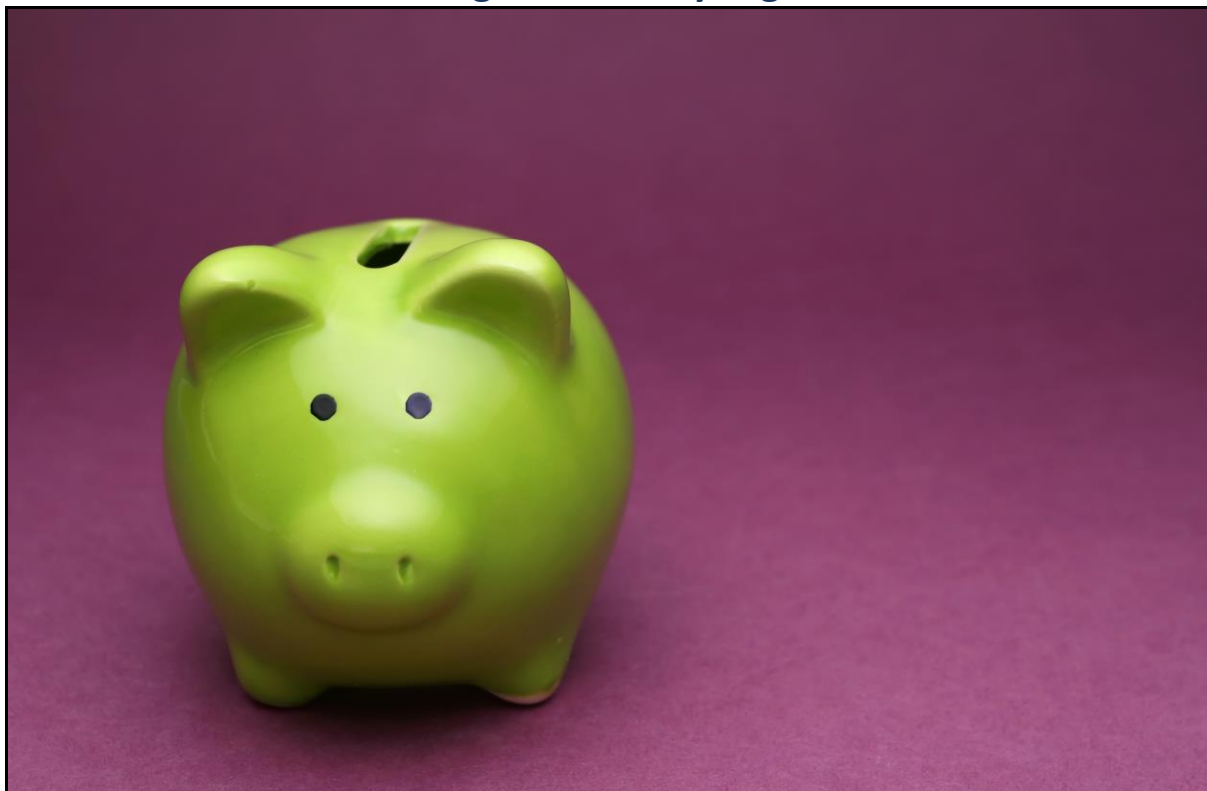
Ørsta kommunen har eit aktivt ungdomsråd, men vi finn ikkje informasjon om dette på kommunen si heimeside. Kommunen har helsestasjon for ungdom saman med Volda kommune og driv ein ungdomsklubb.

I Ørsta kommune sin samfunnsdel til kommuneplanen er ikkje barn og unge nemnd særskilt ut over at kommunen skal ta «omsyn til og involverer barn og unge i planlegginga». Kontaktdata til kommunen sin barn og unge representant ligg synleg på heimesidene. I 2012 gjennomførte kommunen Barnetrakkregistrering . Det vert vist til denne når trafikktryggingssplanen frå 2008 skal rullerast. Elles er barn nemnd eksplisitt i kommunen sin planstrategi når dei ønskjer å utarbeide handlingsplan mot vald i nære relasjonar. Kommunen vil og utarbeide ein samordna plan for tidleg innsats for barn og unge.

Dialogpunkt

- Korleis kan Ørsta kommune legge til rette for at barn og unge får ein tydelegare plass og mulegheit til medverknad i utvikling av lokalsamfunnet?
- Kva strategiar har kommunen for å fange opp og inkludere sårbare barn, unge og barnefamiljar med sosioøkonomiske vanskar eller minoritetsbakgrunn, som kan stå i fare for å falle utanfor i lokalsamfunnet?

2.5 Kommuneøkonomi og økonomistyring

Ørsta kommune har innført eidegdomsskatt

Fylkesmannen skal gi kommunane råd og rettleiing i økonomiforvaltninga, blant anna i regelverk, inntektssystem og statsbudsjettet. Fylkesmannen tildeler kvart år skjønnsmidlar for å kompensere forhold som ikkje blir fanga opp i inntektssystemet. Fylkesmannen tildeler også skjønnsmidlar til omstillings- og fornyingsprosjekt. Fylkesmannen fører kontroll med kommunen sine budsjett, økonomiplan og regnskap, blant anna med omsyn til inn- og utmelding av ROBEK.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Økonomisk status:

- Overskot/Underskot
- Brutto driftsresultat
- Finans og lånegjeld
- Netto driftsresultat og økonomisk buffer

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Overskot/Underskot:

- Urevidert rekneskap for 2014 viste at Ørsta kommune får eit overskot på drifta som gjer at kommunen kan dekke inn tidlegare underskot og bli meldt ut av Robek.

Driftsresultat:

- Ørsta kommune har dei siste åra hatt slik utvikling i brutto driftsresultat i pst av brutto driftsinntekter: 2 pst i 2012, 1,1 pst i 2013 og kommunen har ikkje rapportert tal for 2014 i Kostra enno. Gjennomsnittet for Noreg utan Oslo var på 0,8 pst i 2014.

Finans og lånegjeld:

- Netto lånegjeld har falt i pst av brutto driftsinntekter dei siste åra, frå 90 pst i 2010 til 83 pst i 2013. Til samanlikning ligg snittet for Noreg utan Oslo på 78,9 pst i 2014.
- Ørsta kommune sine renter og avdrag utgjorde 1,9 pst av brutto driftsinntekter i 2013 på konsernnivå. Årsaka til låge finanskostnader var høge utbytteinntekter. Landsgjennomsnittet var 3,6 pst i 2013.
- Alle kommunar skal i kvar kommunestyreperiode vedta eit nytt finansreglement. Ørsta kommune har gitt tilbakemelding om at finansreglement vart sist vedteke av kommunestyret i 2012.

Netto driftsresultat og økonomiske bufferar:

- Netto driftsresultat er hovudindikatoren for handlingsrommet til kommunen. Dei siste åra er tilrådinga at netto driftsresultat utgjer minst 3 pst av brutto driftsinntekt for at kommunen si formue skal bli oppretthalden. Frå og med 2014 er tilrådinga på 1,75 pst. I Ørsta kommune var netto driftsresultat 1,2 pst i 2012, 2,9 pst i 2013 og ikkje rapportert ureviderte tal for 2014.
- Ørsta kommune har ikkje oppsparte midlar på disposisjonsfond, utover overskotet i 2014.
- Ørsta kommune har innført eigedomsskatt frå og med 2013.

Dialogpunkt

Ørsta kommune har vore i Robek sidan 2009 og skal etter planen vere utmeld i år;

- Gjennom Robek-nettverket vart det jobba med budsjettprosessen og styringsdokument. Har kommunen fått betre oversikt, kontroll og styring som følgje av dette arbeidet?
- Vil kommunen halde fast med god økonomistyring og byggje opp økonomiske buffers for uføresette hendingar?

2.6 Kommunereforma

Regjeringa vil styrke lokaldemokratiet og gjennomfører ei kommunereform. Målet er større og meir robuste kommunar med meir makt og mynde.

Alle landets kommunar er inviterte til å delta i prosessar med sikte på å vurdere og å avklare om det er aktuelt å slå seg saman med nabokommunar.

Kommunereforma skal leggje til rette for at fleire kommunar slår seg saman. Færre og større kommunar skal gi betre kapasitet til å ivareta og vidareutvikle lovpålagde oppgåver, gi betre høve til å utvikle berekraftige og gode lokalsamfunn, og dessutan ivareta viktige frivillige oppgåver. Som eit generelt prinsipp skal reforma leggje grunnlaget for at alle kommunar kan løyse dei lovpålagde oppgåvene sine sjølve.

Regjeringa tar sikte på å leggje fram eit samla forslag om kva oppgåver som kan overførast til større og meir robuste kommunar våren 2015. Stortinget vil slik ha behandla forslaget om nye oppgåver til kommunane før kommunane skal gjere sine lokale vedtak. Målet er deretter å leggje fram ein samla lovproposisjon om nye oppgåver til kommunane våren 2017, samtidig med ein proposisjon om ny kommunestruktur.

Hovudmåla i reforma:

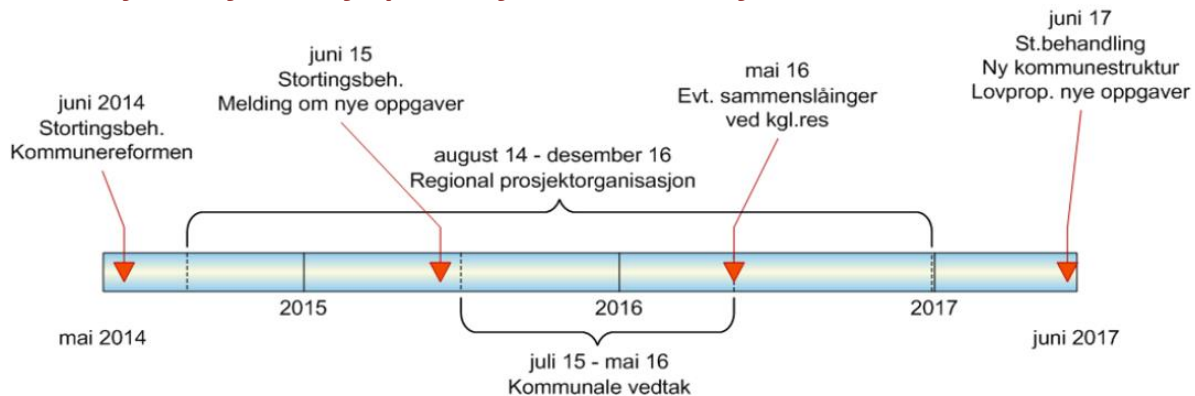
- Eit sterkt lokaldemokrati.
- At kommunar slår seg saman til større, robuste einingar som samsvarar betre med dei naturlege bu- og arbeidsmarknadsregionane som har utvikla seg over tid.
- Generalistkommunen tilbake. Alle kommunar skal kunne løyse sine lovpålagde oppgåver sjølve. Gode og likeverdige tenester. Berekraftige kommunar.
- Mindre behov for interkommunale løysingar og statleg detaljstyring. Heilskapleg og samordna samfunnsutvikling.

Bo- og arbeidsmarkedsregioner

(kfr. NIBR-rapport 2013:1)

Den nasjonale framdriftsplanen for kommunereforma

Regjeringa ønskjer at Fylkesmannen skal ha ei sentral rolle i gjennomføringa av reforma, og ser det som ønskjeleg at Fylkesmannen samarbeider med KS regionalt om gjennomføringa. Fleirtalet i kommunal- og forvaltningskomiteen uttrykker i *Innst. 300 S (2013-2014)* at dei er positive til at Fylkesmennene og KS får viktige roller i reforma. Det er eit mål å sørge for gode og lokalt forankra prosessar. For meir informasjon om kommunereforma viser vi til Fylkesmannen si heimeside <http://www.fylkesmannen.no/More-og-Romsdal/Kommunal-styring/Kommunereformen/>

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

- Ørsta kommune er medlem i Sunnmøre regionråd. Sunnmøre regionråd IKS (SR) er regionråd og samarbeidsorgan for 19 kommunar på Sunnmøre og i Romsdal. Sunnmøre regionråd er organisert som interkommunalt selskap (IKS).

Dialogpunkt

- Kor langt har kommunen kome i arbeidet med å starte opp og forankre prosessen med kommunereforma ?
- Når kommunen våren 2016 skal sjå to år tilbake på ein lokalt godt forankra prosess. Kva for tiltak og aktivitetar har vore gjennomført då ?

Kap. 3 – Justis- og beredskap

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet
- Samfunnstryggleik og beredskap
- Klagesaker etter plan- og bygningslova
- Verjemål

3.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Fylkesmannen er det sentrale samordningsorganet overfor kommunane på regionalt nivå. Fylkesmannen har ansvar for å medverke med kunnskap om bruk av lover og gi rettleiing om generell saksbehandling i kommunane. I Fylkesmannen si formidling av statleg politikk overfor kommunane skal det gjerast nærare greie for om oppgåvene er lovpålagde eller om dei er av rådgivande eller rettleiande karakter.

3.2 Samfunnstryggleik og beredskap

Fylkesberedskapssjef Ketil Matvik Foldal

Kommunane har eit generelt og grunnleggande ansvar for å ivareta tryggleiken til eigne innbyggjarar og andre som oppheld seg i kommunen. Alle uønskte hendingar skjer i ein kommune, og kommunane har ei vesentleg rolle i alt beredskapsarbeid.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Kriser og katastrofar gir lokalsamfunnet utfordringar, og mange oppgåver er lagde til kommunane. Kommunane skal sikre god oversikt over risiko og sårbarheit, vere drivkraft for godt førebyggjande arbeid og ha nødvendig beredskap og handteringsevne. Under kriser og katastrofar skal kommunen sette i verk tiltak for å verne innbyggjarane og oppretthalde viktige samfunnsfunksjonar. God kommunal beredskap er ein grunnleggande føresetnad for god nasjonal beredskap.

I 2015 er Fylkesmannen særleg oppteken av at kommunane følgjer opp krava gitt i *Sivilbeskyttelseslova (2010)* og *Forskrift om kommunal beredskapsplikt (2011)*. For kommunar som ikkje har utarbeidd heilskapleg risiko- og sårbarheitsanalyse i samsvar med nye krav, bør dette arbeidet ha høgst prioritet.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Fylkesmannen førte i oktober 2013 tilsyn med samfunnstryggleik- og beredskapsarbeidet i Ørsta kommune. I tilsynsrapporten er det som hovudintrykk slått fast at:

«Både dokumentgjennomgangen og tilsynsbesøket viste at Ørsta kommune er medviten om oppgåver og ansvar for samfunnstryggleik og beredskap. Alle vesentlege element innanfor kommunal beredskapsplikt er på plass og den kommunale beredskapen framstår som solid, godt øvd og mange gonger prøvd.

Dei avdekte avvika gjeld detaljar, og lukking av avvika føreset mindre justeringar innanfor kommunen sine etablerte system.

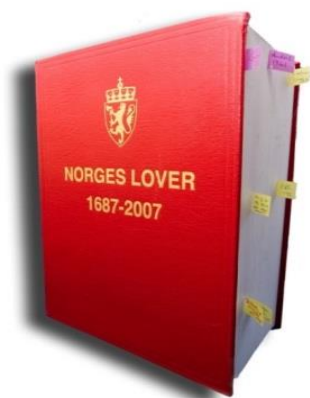
Kommunen sitt forbetningspotensial ligg i å etablere ei operativ overbygning, oversikt og ramme for kommunen sitt arbeid med samfunnstryggleik og beredskap – eit bindeledd mellom strategiske planar, ROS-analysar, beredskapsplanverk og aktivitet. Ein slik overbygning bør også kunne legge til rette for eit meir levande system for årlege aktivitetar i beredskapsorganisasjonen: Aktivitetsplanlegging, gjennomføring av møte i kriseleing og beredskapsråd, planvedlikehald, øvingar mv. Det ligg også potensial i å justere ein del av dokumenta og rutinane slik at dei endå tydelegare kan relaterast til aktuelle forskriftskrav og føringar.»

Dialogpunkt

- Er kommunen i komen i mål med oppfølging etter tilsynet i oktober 2013?

3.3 Klagesaker etter plan- og bygningslova

Kommunane er plan- og bygningsstyresmakt, og fattar vedtak både om godkjenning av reguleringsplan og byggesøknader. Dette inneber at kommunane både skal styre arealbruken i eit lengre perspektiv, og ta stilling til enkeltsøknader om bygging.

Søknader om tiltak i strid med lov eller arealplan, er avhengig av dispensasjon. Plan- og bygningslova er ei «ja-lov». Dette inneber at ein må ha lovheimel for å avslå ein søknad.

Fylkesmannen er klageinstans for kommunane sine vedtak etter plan- og bygningslova. I klagebehandlinga er det fleire omsyn som skal vurderast. Omsynet til det kommunale sjølvstyret må vegast opp mot behovet for statlig styring. I tillegg må Fylkesmannen passe på rettstryggleiken både til naboar og tiltakshavar. For Fylkesmannen si klagebehandling er det viktig at saka er godt førebudd i kommunen, og at kommunen si grunngjeving går fram av vedtaket.

Kommunen si vurdering av dei viktigaste rettsspørsmåla, er eit viktig grunnlag for Fylkesmannen si avgjerd av klaga.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen har ei tid hatt fokus på temaet ulovleg bygging. Dette er eit tema som vi ser får ulik merksemd ute i kommunane. Skal ein oppnå ønska respekt for regelverket, og kommunen si rolle som bygningsstyresmakt, er det viktig å ha høg merksemd på dette temaet. At kommunane har system for å avdekke og reagere på ulovleg bygging er sentralt i tilnærminga er derfor viktig for den allmenne tilliten til byggesaksprosessen. Fylkesmannen har også fokus på barn- og unge sitt oppvekstmiljø, og at kommunane tek omsyn til desse interessene i si saksbehandling. Tilgjenge for alle (universell utforming) er og eit område som skal takast i vare i saksbehandlinga etter plan- og bygningslova.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Fylkesmannen har handsama 36 klager på byggesaker frå Ørsta kommune i tidsrommet 2011 til d.d. Av dei 36 vedtaka er 23 stadfesta av Fylkesmannen.

I 13 av sakene er klagen tatt til følgje og kommunens vedtak vart endra eller oppheva. Der klager er tatt til følgje, er dette i det vesentlege på grunn av manglar knytt til det rettslege grunnlaget for kommunens avgjerd og kommunens rettsbruk, her særleg mangelfulle vurderingar av vilkåra for dispensasjon etter § 19-2.

I same tidsrom har Fylkesmannen handsama 7 klager på reguleringsplan frå kommunen. Av desse vedtaka vart 6 stadfesta, medan eit vedtak vart oppheva på grunn av manglande ekspropriasjonsrettslege vurderingar.

Ut frå det avgrensa talet på klagesaker har vi ikkje eit tilstrekkeleg grunnlag for å vurdere kommunens saksbehandling generelt. Talet på oppheva/endra vedtak synes likevel noko høgt for byggesaker og årsaka til at vedtaka vart oppheva/endra viser at kommunen har ei utfordring når det gjeld handsaming av dispensasjonssaker.

Dialogpunkt

- Kva for rutinar har kommunen for behandling av saker etter plan- og bygningslova?
- Kva for tilnærming har kommunen til å avdekke og reagere på ulovleg bygging etter plan og bygningslova ?

Ny vergemålslov blei vedtatt 11. mars 2010 og skal ivareta betre rettstryggleik og integritet for personar under vergemål. Lova gir Norge eit nytt regelverk på vergemålsområdet. Den nye vergemålslova vart sett i verk frå 1. juli 2013, saman med tilhøyrande forskrift og tilknytt endringar i andre lover. Etter den nye lova fungerer Fylkesmannen som lokal vergemålsmyndighet.

Kap. 4 - Miljøvern og arealforvaltning

Parti frå Ørsta. Foto: Fylkesmannen

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet
- Forvaltning av arealressursane gjennom kommunal arealplanlegging
- Naturvern
- Forureining

Denne delen omhandlar Fylkesmannen sitt inntrykk av status og utfordringar for kommunen knytt til forvaltning av areal- og naturressursane i kommunen. Dette omfattar også oppgåver knytt til kommunal arealplanlegging etter plan- og bygningslova.

4.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Fylkesmannen skal medverke til gjennomføring av den nasjonale miljøvernpolitikken. Arbeidet er forankra i lover, forskrifter og retningsliner. Miljøverndepartementet og Miljødirektoratet er oppdragsgjevarar i dette arbeidet.

Kommunane står sentralt i miljøvernarbeidet. Rettleiing og oppfølging av kommunane er ei viktig oppgåve for Fylkesmannen. Vi samarbeider også nært med andre statlege styresmakter, fylkeskommunen og frivillige organisasjonar.

Fylkesmannen har ei viktig rolle for å medverke til ei berekraftig utvikling gjennom si oppgåve med å samordne ei rekke samfunnssektorar på regionalt nivå. Fylkesmannen har eit overordna miljøansvar, samtidig med eit eige resultatansvar på forureinings-, naturforvaltnings- og planområdet.

4.2 Forvaltning av arealressursane gjennom kommunal arealplanlegging

Fylkesmannen har eit særleg ansvar for at nasjonal politikk blir formidla og følgd opp i behandling av kommunale og regionale planar. Fylkesmannens oppgåver ved regional- og kommunal planlegging er sentrale verkemiddel for å gjennomføre regjeringa sin miljøpolitikk på ei rekke område. Det er lagt opp til ei tett kopling til overordna kommuneplanlegging (jf. nærare omtale av dette i kap. 2.2)

Fylkesmannen sine fokusområde:

- Kommuneplansystemet etter plan- og bygningslova må brukast som eit aktivt styringsverktøy
- Kommunal planstrategi og Kommuneplan (samfunnsdel og arealdel) vil etter dette legge viktige føringar for vidare arbeid med områderegulering og detaljregulering
- På området Natur- og miljøvern vil søkelyset m.a. vere knytt til tema som landskap, friluftsliv, strandsone, viltinteresser, vegetasjon.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Kommunen sine arealutfordringar knyter seg m.a. til å:

- utarbeide eigne retningslinjer for barn og unge i plansaker

Dialogpunkt

- Fylkesmannen vil vere ein viktig medspelar i kommunale planprosessar og ønskjer tett dialog om kommunen sine arealutfordringar.

4.3 Naturvern

Naturvern har som mål å sikre truga artar og naturtypar, og å ta vare på eit representativt utsnitt av norsk natur for ettertida. Det er Stortinget og Regjeringa som legg rammene for dette arbeidet.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Nasjonalparker, naturreservat og andre verneområde vert oppretta av Kongen i statsråd etter ein prosess, der grunneigarar, kommunar, fylkeskommunar, lokale og sentrale etatar og nærings- og interesseorganisasjonar får høve til å uttale seg. Fylkesmannen har ansvaret

for prosessen i fylka, medan Miljødirektoratet har ansvaret for den sentrale prosessen. Heimelen til å opprette nye verneområde ligg i naturmangfaldlova.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Verneområde

Det er 7 verneområde som heilt eller delvis ligg i Ørsta kommune:

- Åmsmyra naturreservat (myr)
- Raudøya naturreservat (kristtorn)
- Raudøya landskapsvernområde (kulturlandskap/planteliv)
- Barlindneset naturreservat (barlind)
- Gjevenesstranda naturreservat (edellauvskog)
- Kvamsetelva naturreservat (edellauvskog)
- Skorgeura naturreservat (edellauvskog)

Utfordringane i verneområda i Ørsta er i stor grad knytt til gjengroing i edellauvskogsreservata. Her er det markerte innslag av framande treslag som gran og platanlønn. Dette krev store ressursar til hogst, ringbarking og rydding. Forynginga av almeskogen er dårleg, og dette skuldast sannsynlegvis hardt vinterbeite frå hjort.

På Raudøya er det også gjengroing. Kristtornen gror ned i annan skog. Her er det samarbeid om skjøtselen med Ørsta ungdomsskole, og det blir inngått skjøtselsavtale årleg. Ein grunn-eigar har sett på sau som kan beite i kulturlandskapet. Det er også behov for lyngbrenning.

Fylkesmannen har utarbeidd forvaltingsplanar for Raudøya, Gjevenesstranda, Kvamsetelva og Skorgeura. Dette burde også lagast plan for Barlindneset.

Det finst meir informasjon om verneområda på www.naturbase.no.

Framande artar

Mange framande planteartar spreier seg i Ørsta. Dette gjeld m.a. rynkerose, parkslirekne, sitkagran og platanlønn. Det er lokal interesse for å ta ut gran frå eit område på Molaupen, men Fylkesmannen har ikkje funne noko finansiering av dette. Mink er utbreidd i kommunen.

Dialogpunkt

- Fylkesmannen og kommunen kan samarbeide om uttak av framande treslag i verneområda. Dette kan samordnast med annan hogst.
- Fylkesmannen, kommunen og frivillige organisasjonar kan samarbeide ut uttak av mink.
- Fylkesmannen og Ørsta ungdomsskule kan samarbeide om skjøtsel av Raudøya.
- Fylkesmannen og kommunen kan samarbeide om kartlegging og fjerning av framande planteartar som spreier seg i Ørsta, gjerne gjennom prosjektskjønn.

4.4 Forureining

Fylkesmannen er forureiningsstyresmakt for

- landbasert industri, med unntak av dei verksemdene som Miljødirektoratet er forureiningsstyresmakt for
- alle avfallsanlegg, med unntak av behandlingsanlegg for farlig avfall og anlegg for opphogging av utrangerte offshoreinstallasjonar. Fylkesmannen skal også hente inn avfallsplanar frå hamner og drive tilsyn med dei
- lokalitetar med forureina grunn som kan knytast til verksemder og bransjar som er omfatta av delegererte saksområde.
- utslepp av kommunalt avløpsvatn frå større tettbygde område

Fylkesmannen kan gi løyve til verksemd som fører til forureining. Når Fylkesmannen gir slike løyve, må verksemda sikre tiltak for å minske ulempa for miljøet og andre.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Kommunane har mykje mynde og mange plikter etter forureiningsregelverket.

Avløp:

Kommunen har ei rekke roller innan avløp, både som anleggseigar, forureinar og styresmakt. God kontroll med avløpsvatn er viktig for å hindre sjukdomsspreiing og overgjødsling. Avløpskontroll er i tillegg med på å sikre godt drikkevann, unngå forureining av jordvatningsanlegg, og gi gode moglegheiter for rekreasjon som fiske og bading. Det er viktig med oppdaterte kommunale avløpsplanar, som òg inkluderer behandling av overvatn.

For verksemdar der Fylkesmannen er *forureiningsstyresmakt* er det viktig med god dialog mellom Fylkesmannen og kommunen i samband med påslepp av prosessvatn til kommunalt avløpsanlegg.

Forureina grunn:

Kommunen er forureiningsstyremakt når det gjeld opprydding i forureina grunn i samband med bygge- og gravearbeid, jf. kapittel 2 i *Forurensningsforskrifta*. Kommunen skal legge inn data frå bygge- og gravesaker i databasen *Grunnforurensning*. Fylkesmannen skal gi rettleiing og vere ein pådrivar for at kommunen rapporterer i databasen.

Databasen Grunnforureining viser eigedomar der det er registrert forureining i grunnen, eller ein har grunn til å mistenke forureining i grunnen. Kommunen har plikt til å registrere opplysningar i denne databasen, og skal rapportere elektronisk rett i databasen. Mistanke om forureina grunn må takast omsyn til når det skal planleggast terrenginngrep i grunnen. Eit terrenginngrep i forureina grunn aukar risikoen for at menneske blir eksponert for forureining. Inngrepet aukar òg risikoen for at ureininga spreier seg i miljøet. Dersom det ikkje vert rydda i forureininga før det vert bygd og fylt ut på ei tomt, kan det vere mykje vanskelegare å rydde opp på tomta seinare.

Avfall - forsøpling:

Kommunen er forureiningsstyremakt for oppfølging av forsøplingsaker og saker om ulovlig lagring av brukte gjenstandar.

Dersom kommunen mottar meldingar, munnleg eller skriftleg, der nokon ber kommunen følgje opp ein forsøplingssak og kommunen vel å ikkje følgje opp saka, er denne slutninga å betrakte som eit enkeltvedtak som kan påklagast. Dette følgjer av forureiningslova § 37 tredje ledd om pålegg om å rydde opp i avfall og liknande eller betale for opprydding.

Gode system for avfallshandtering er viktig for å hindre at avfall blir skjemmande, medfører helse- eller luktproblem eller andre forureiningsulemper. Avfall kan innehalde mykje miljøgifter som spreias i naturen og som konsentreras opp i næringskjedene om avfallet kjem på avvege eller blir brent utan kontroll. Avfall på avvege kan òg føre til skader på dyr.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Avløp:

Kommunen bør prioritere å jobbe med avløp, både som anleggseigar, forureinar og som forureiningsmyndigheit. Det er ikkje lovleg med direkte utslepp av avløpsvatn. Kommunen skal sørge for tømning av oppsamlingstankar med ubehandla sanitært avløpsvann. Dette gjeld også for bubar og fritidsbåtar, og vi er usikker på om kommunen oppfyller plikta på dette området. Fylkesmannen vil rå kommunen til å delta på aktuelle seminar i regi av Norsk Vann og driftsassistansen i Møre og Romsdal.

Forureina grunn:

Kommunen må ha oversikt over område med, eller med mistanke om, forureina grunn. Databasen «*Grunnforurensning*» (<http://grunn.miljodirektoratet.no/>) er eit viktig hjelpemiddel i dette arbeidet.

I Ørsta kommune er det registrert ni lokalitetar i databasen. Ingen av desse er registrert inn av kommunen. Vi reknar det som sannsynleg at det finns fleire stadar med mistanke om grunnforureining i kommunen. Nedgravne oljetankar, bensinstasjonar, gamle bålplassar og avfallsplassar er eksempel på dette, og bør registrerast av kommunen.

Kommunen har plikt til å ha oversikt over område som kan vere forureina og kan ikkje gi byggeløyve for graving på slike stader før saka er behandla etter kapittel 2 i forureiningslova. Dersom kommunen skal behandla kapittel 2-sakar hos verksemder der Fylkesmannen er forureiningsmyndigheit for drifta, ynskjer vi å bli kontakta for mogleg samarbeid.

Avfall-forsøpling:

Kommunen er myndigheit på fleire område innan avfall, mellom anna i forsøplingsaker. Vårt inntrykk er at kommunen har god kompetanse på området, men vi er redd for at dette er personavhengig og dermed sårbart.

Generelt:

Det er viktig at arbeidet innanfor forureining er forankra hjå leiinga. Det er mykje hjelp å hente i saksbehandlingsverktøyet www.miljokommune.no. Her finn ein også ein oversikt over alle felt i forureiningsregelverket der kommunen er myndigheit. Forureiningsgruppa ved Fylkesmannens miljøvernavdeling kan i tillegg vere med å rettleie kommunen, og vi vil at terskelen for å ta kontakt med oss skal vere låg.

Dialogpunkt

- Har kommunen oversikt over sine plikter som forureiningsmyndigheit, og har kommunen nok ressursar til å utøve den?
- Er arbeidet med forureining godt forankra hos leiinga, eller er området personavhengig og såleis sårbart?
- Nettstaden www.miljokommune.no inneheld rettleiing for kommunen på miljøområdet. Nyttar kommunen nettstaden aktivt?

Kap 5 – Landbruk

Sauer på beite ved fjorden

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringer på fagområdet
- Landbruk og bygdeutvikling
- Forvaltningsoppgaver på landbruksområdet

Fylkesmannen har ansvar for oppfølging av nasjonal landbruks- og matpolitikk både regionalt og lokalt, og har både utviklings- og forvaltningsoppgaver på landbruks- og matområdet. Fylkesmannen skal skape møteplasser for erfaringsutveksling og formidling av forventninger mellom Fylkesmannen, fylkeskommunen, Innovasjon Norge, kommunane og andre aktuelle regionale aktører.

Fylkesmannen er eit kompetansesenter generelt og for kommunane spesielt. Vidareutvikling og styrking av kommunane si rolle som landbrukspolitisk aktør og som pådrivar innan landbruksrelatert klimaarbeid og nærings- og samfunnsutvikling er sentrale område. Gjennom oppfølging, rettleiing og kompetanseheving skal Fylkesmannen også bidra til at kommunane har god forvaltningspraksis på landbruks- og matområdet.

Fylkesmannen sine forvaltningsoppgåver knyter seg til økonomiske og juridiske virkemidlar innan jordbruk og skogbruk. Fylkesmannen har det regionale ansvaret for at tilskot på landbruksområdet vert forvalta og kontrollert i samsvar med overordna føresetnader og i høve til gjeldande lover og reglar.

Fylkesmannen samarbeider med ei rekkje andre organisasjonar, fylkeskommunen og kommunane. Næringsutvikling med basis i jordbruk, skogbruk og tilknytte næringar er sentrale samarbeidsområde. Fylkesmannen i Møre og Romsdal samarbeider med Møre og Romsdal fylkeskommune, Innovasjon Norge og kommunane om hoppid.no – ei felles satsing på entreprenørskap.

Kommunane er vedtaksmyndigheit knytt til juridiske og økonomiske virkemidlar, og innstillande myndigheit knytt til bygdeutviklingsmidlane.

5.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Fylkesmannen sine fokusområde:

Landbruksmelding for Møre og Romsdal vart vedteke i fylkestinget den 12.12.2012. Her vert det peika på fem viktige utfordringar for landbruket i Møre og Romsdal:

- Utvikle grovfôrproduksjonane
- Halde landbruksareala i hevd
- Stimulere produksjonsmiljø og kvalitet
- Auke rekruttering, bygge kompetanse
- Styrke variert verdiskaping

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Landbruksnæringa er ei viktig næring i Ørsta. Landbruket i kommunen er under press, og tala viser kraftig effektivisering i næringa. Analyser frå NILF viser at det er i 2010 var 190,3 årsverk direkte knytt til primærproduksjonen. Kulturlandskapet i Ørsta har viktige og populære område for aktivitet og rekreasjon for eit større omland.

Mjølkeproduksjonen er den økonomisk viktigaste produksjonen, men der er også ein del andre storfe i kommunen, sauehald, avslsgris, slaktegris, eggproduksjon og pelsdyroppdrett. Tal mjølkeprodusentar har minka frå 189 i januar 2000 til 73 i januar 2014. Talet på mjølkekyr har også minka kraftig, og buskapane er vesentleg større i dag enn tidlegare, men likevel

klart under gjennomsnittet i fylket. Mjølkeproduksjonen har også minka, og var ca. 9,5 mill liter i 2014. Mjølkebøndene i Ørsta har kvart år kjøpt kvote frå både staten og private.

Talet på ammekyr var høgast i 2003 med 105, men er redusert til 25 i 2014. Ved sida av storfe er det også om lag 61 sauehaldarar med i alt 1627 vaksne sauer, og tal storfe for kjøtproduksjon er om lag 2454.

Utvikling i mjølkeproduksjonen i Ørsta

Tekst	2000	2003	2011	2013	2014
Tal mjølkeprodusentar	189	157	85	75	73
Tal mjølkekyr	2210	1974	1502	1480	1404
Produksjon (mill. liter)	10,5		9,2	9,5	9,5
Buskap, storleik i Ørsta	13,7	16,6	26,0	26,3	30
Buskap, storleik i Møre og Romsdal	14				24,7

Kjelde: Landbruksdirektoratet

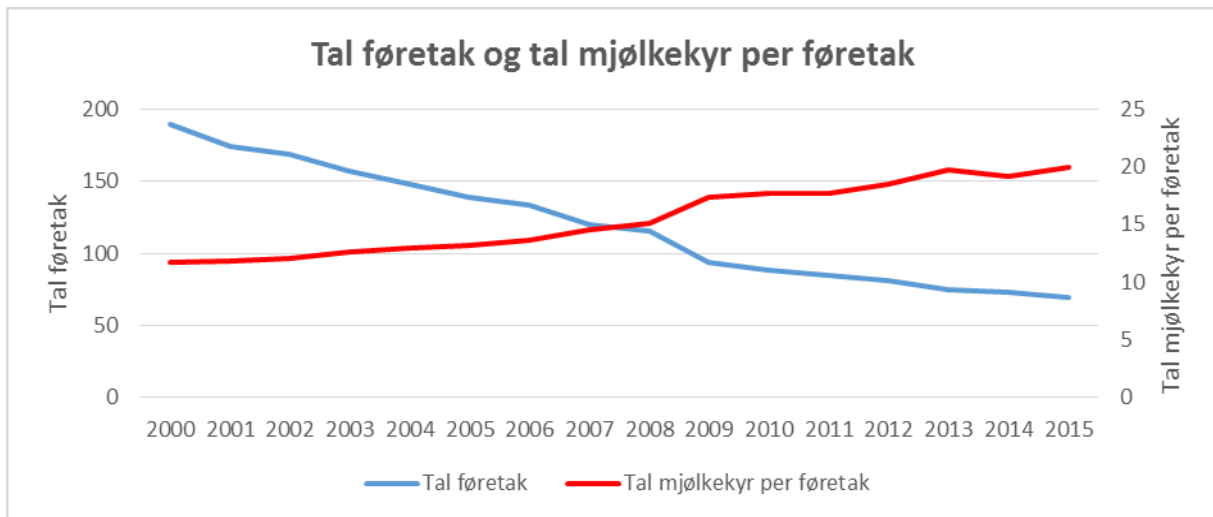
Oversikt over andre produksjonar

Tekst	2003		2014	
	Tal føretak	Dekar	Tal føretak	Dekar
Grovfôr	272	40577	177	34061

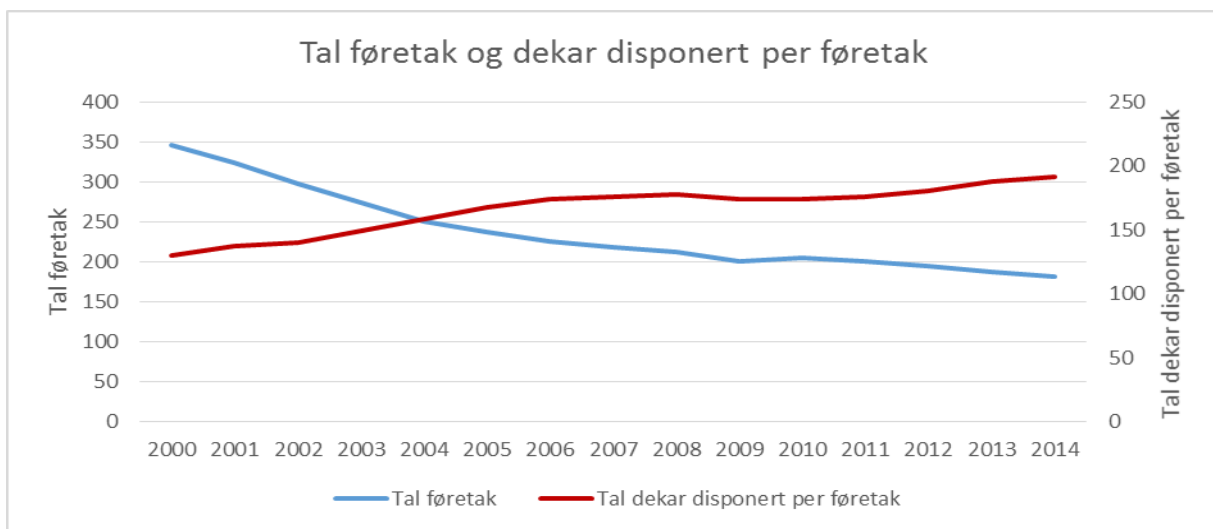
Grovfôrproduksjon er den einaste vekstgruppa i Ørsta. Ca 6516 dekar har gått ut av produksjon.

Kjelde: Landbruksdirektoratet

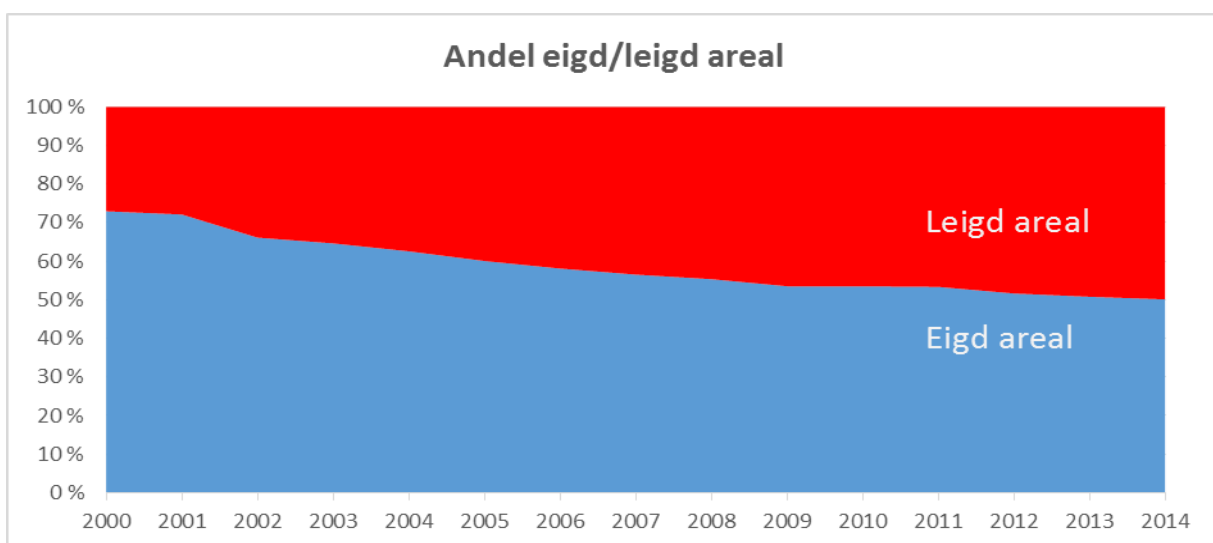
Landbruket i kommunen har dei same utfordringane som fylket elles, lav lønsemd, store strukturendringar og stort investeringsbehov. Landbruket har også utfordringar med rekrutteringa. Mykje leigejord og meir transport er eit aukande problem.

Berre tre mjølkeprodusentar att i Ørsta. Søknader om produksjonstilskot per 1. januar. Kjelde: Landbruksdirektoratet

Kvart føretak dreiv vesentleg meir jord i 2014 enn i 2000, særleg frå 2010. Kjelde: Landbruksdirektoratet

Vesentleg større del av jord i drift er no leigd jord, også i Ørsta, i 2014 50 % mot 27 % i 2000. Kjelde: Landbruksdirektoratet

	Jordbrukareal	Tal føretak 2013	Tal mjølkekyr	Mjølkekvote 2013	Avverking snitt siste 3 år m ³	NMSK snitt siste 3 år	Tilskot skogsveg snitt siste 3 år kr	Omdisp dyrka jord 2007-2012 da
1502 MOLDE	12 399	62	442	2 652 000	6 063	118 034	183 761	213
1502 KRISTIANSUND	2 930	14	39	234 000	191	560	13 333	33
1504 ÅLESUND	1 718	20	49	294 000	80	19 692	0	291
1511 VANYLVEN	22 549	122	600	3 600 000	3 741	7 285	36 000	27
1514 SANDE	5 588	31	121	726 000	152	1 320	0	84
1515 HERØY	5 115	58	43	258 000	44	0	0	4
1516 ULSTEIN	4 408	29	136	816 000	723	0	5 500	81
1517 HAREID	3 347	20	85	510 000	1 820	0	0	2
1519 VOLDA	15 749	107	592	3 552 000	8 902	36 432	121 452	501
1520 ØRSTA	34 672	187	1326	7 956 000	31 340	55 810	1 804 968	721
1523 ØRSKOG	4 462	34	189	1 134 000	249	9 620	51 051	52
1524 NORDDAL	11 361	96	373	2 238 000	4 356	4 733	75 833	80
1525 STRANDA	14 778	98	681	4 086 000	6 331	22 380	104 069	89
1526 STORDAL	3 992	28	181	1 086 000	5 329	0	331 670	61
1528 SYKKYLVEN	10 631	72	308	1 848 000	4 254	41 035	70 893	296
1529 SKODJE	3 670	18	156	936 000	5 531	227 834	70 600	69
1531 SULA	691	6	21	126 000	0	1 133	0	2
1532 GISKE	9 123	39	368	2 208 000	0	0	0	127
1534 HARAM	17 139	89	718	4 308 000	1 279	11 176	0	110
1535 VESTNES	17 796	99	759	4 554 000	12 028	77 218	13 057	704
1539 RAUMA	33 956	177	1218	7 308 000	16 896	230 073	423 634	200
1543 NESSET	22 666	106	866	5 196 000	4 240	193 215	190 576	933
1545 MIDSUND	4 911	25	152	912 000	0	0	0	29
1546 SANDØY	3 934	14	250	1 500 000	0	0	0	25
1547 Aukra					263	2 400	0	202
1548 FRÆNA	53 171	196	2910	17 460 000	780	43 349	10 833	488
1551 EIDE	19 494	74	770	4 620 000	1 235	7 558	19 500	276
1554 AVERØY	17 902	88	832	4 992 000	534	13 943	0	141
1557 GJEMNES	24 261	126	1061	6 366 000	3 225	107 224	57 665	248
1560 TINGVOLL	18 847	99	860	5 160 000	12 981	732 986	334 728	496
1563 SUNNDAL	21 433	112	744	4 464 000	8 789	195 880	287 500	33
1566 SURNADAL	35 391	164	1538	9 228 000	16 533	705 661	376 662	76
1567 RINDAL	24 767	95	1404	8 424 000	5 809	230 061	11 022	86
1571 HALSA	14 165	87	540	3 240 000	6 104	256 295	194 076	85
1573 SMØLA	14 381	71	170	1 020 000	0	0	0	28
1576 AURE	21 717	98	724	4 344 000	3 512	79 773	0	0

5.2 Landbruk og bygdeutvikling

Seteridyll under høge fjell i Norangsdalen

Fylkesmannen sine fokusområde:

Kommunen har ei sentral rolle i utvikling av landbruket, både det tradisjonelle landbruket og utvikling av nye bygdenæringar. Fylkesmannen legg vekt på samarbeidet som er etablert med kommunane gjennom hoppid.no, og har forventningar til at kommunen utviklar gode samarbeid mellom tradisjonell landbruksforvaltning og Hoppid-kontoret.

I fylket pågår det fleire utviklingsprosjekt, som Fylkesmannen oppmodar kommunane om å vere proaktive i høve til:

Fylkesmannen og partnerskapen har starta eit rekrutteringsprosjekt, i tillegg til etablerte satsingar på vegval for mjølkeprodusentar, eliteprogram for fôrproduksjon, spesialisert kjøtproduksjon og prosjektsatsinga Fortsatt gardsdrift. Kommunen vert oppmoda om å informere bønder om mulighetene til å delta i prosjekta.

Kommunen bør vere merksam på om det er bygder i kommunen som vil/bør søkje om å bli med i bygdemobiliseringsprogrammet

Kommunen har eit ansvar for å planlegge og legge til rette for utvikling av skognæringa i kommunen.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Fylkesmannen har inntrykk av at landbruksforvaltninga har bra kontakt med produksjonsmiljøa. Det er viktig for jordbruket å ta vare på og utvikle aktive og gode produksjonsmiljø.

Fylkesmannen er generelt oppteken av at kommunane skal vere proaktive i høve til utvikling av landbruksnæringa og bygdene generelt, og ønskjer at det skal utviklast gode samarbeid mellom landbruksforvaltning og Hoppid-kontoret.

Ørsta kommune har Hoppid-kontor gjennom Ørsta Næringskontor, som står for rettleiing i samband med bedriftsutvikling og -etablering. Gjennom Hoppid-avtalen får kommunen tilgang til eit viktig rådgivingsnettverk, og gründerane kan søkje om avklaringsmidlar i ein tidleg fase av etableringa. I 2013 fekk 170 gründerar over heile fylket tildelt avklaringspengar.

Det er viktig med godt samarbeid mellom hopp-id-kontoret og landbrukskontoret og kommunen. Når desse er plasserte på forskjellige adresser i distriktet, skaper det særlege utfordringar. Felles møtearenaer er færre, og det krevst meir organisering å møtast, involvere og samhandle. Når kommunen no skal levere landbrukstenester til Volda kommune, bør det takast særleg omsyn til dette momentet.

Urke utvikling har gjennom eit reiselivsprosjekt arbeidd med å kartlegge potensialet for turisme i bygda, særleg knytt til Hurtigruteanløpa på hausten. Resultatet av prosjektet viser at Urke har unike natur- og kulturverdiar som har eit stort potensial for å utvikle seg som reisemål.

Tine har, i samarbeid med landbrukskontoret i Ørsta/Volda, initiert eit prosjekt der målet er å behalde volumet i mjølk- og kjøttproduksjonen i desse to kommunane. Prosjektet starta 1. januar 2015 og skal gå over tre år. Erfaringane frå tilsvarende prosjekt andre stader viser at å arbeide bygdelagsvis kan føre til at fleire bønder satsar for framtida. Tiltak i prosjektet er mellom anna grendamøte, oppretting av areal- og kvotebank og samtalar med einskildproducentar. Prosjektet skal samarbeide med andre satsingar, som til dømes «Best på fôr» og Bondelaget sitt rekrutteringsprosjekt. Tine sitt prosjekt kan vere med på å initiere framtidsdiskusjonar og skape vilje til å satse.

Skogbruk

Ørsta kommune var ein pioner når det gjeld skogreising, og hadde svært stor planteaktivitet i 50 og 60 åra. Desse åra ble det planta til rundt 28 000 da. Grovt stipulert utgjør dette i dag rundt 1 million m³ med tømmer, som har ein brutto salsverdi på omlag 300 mill. kroner.

Mykje av skogen tek til å bli klar for hausting. Stormen Dagmar førte til mykje stormfelt skog. I åra etter er det selt rundt 94 000 m³ tømmer frå kommunen, i hovudsak vindfall. Auka mengde hogstmoden skog og fleire tømmerkjøparar i området vil måtte føre til jamnare og høgare avverkingstakt framover, også i år utan stormar. Det er stort behov for tilskot til skogkultur, og kommunen bør vurdere tilskotssatsane. Kaia i kommunen er avgjerande for å få transportert virket til ein rimeleg pris. Det har vore utfordringar med kommunale vegar i samband med tømmertransport. Kommunen bør ha ein kritisk gjennomgang av veglista, for å sjå om einskilte vegar kan oppskrivast i høve til krav om aksellast og lengde. Dette er avgjerande for at skogeigarane kan gjere seg nytte av dei store skogressursane rundt om i kommunen.

Kommunen si rolle som utviklingsaktør og tilretteleggar er svært viktig for at skogbruk skal bli ei mest mogleg lønsam næring for skogeigarane.

Dialogpunkt:

Kva kan kommunen gjere for å auke/utnytte verdiskapinga og potensialet frå skogbruket?

- Skogsvegar og lunneplassar
- Planting, fornying og skogkultur
- Bruk av skogbruksplaner
- Gjennomgang av veglista (vurdering av kommunale vegar)

5.3 Forvaltningsoppgåver på landbruksområdet

Fylkesmannen sine fokusområde:

Kommunane er vedtaksmynde for juridiske og økonomiske virkemidlar, og gjer innstilling til søknader om tilskot frå bygdeutviklingsmidlane. Fylkesmannen legg vekt på at forvaltninga skal ha god fagleg kvalitet i høve til regelverket innafor dei ulike fagområda. Staten legg større vekt på kontroll no enn tidlegare, og legg vekt på at kontroll særleg skal rettast mot område med stor risiko for at feil kan skje.

Når nye ordningar vert introduserte, har kommunen eit medansvar for å gjere ordningane kjende i næringa.

Jordvern:

Saman med regionale og sentrale myndigheiter har kommunen eit stort ansvar for å ta vare på landbruket sine produksjonsareal gjennom arealforvaltning og kommunen sitt planarbeid.

Kommunen har utarbeidd kart som viser kjerneområde for landbruk. Dette dannar grunnlag for langsiktige utbyggingsgrenser mot landbruksareal, og kommunen må legge denne kartlegginga til grunn i si arealforvaltning.

Det må også stillast krav om effektiv utnytting av utbyggingsområde. I den nye kommunedelplanen for Ørsta og Hovdebygda, er det sett ei tettstadsgrensa. Innanfor denne grensa er det i den nye planen avklåra at det kan byggjast ned mykje jordbruksareal. Dette er sjølvstikk ikkje uproblematisk ut frå jordvernet. Ein av føresetnadene for at dette likevel kan forsvarast i eit arealforvaltningsperspektiv, er at arealet skal bli høgt utnytta, og at jordbruksareal utanfor tettstadsgrensa skal ha eit sterkare vern, sjølvstikk i tillegg til at ei bustadsatsing i sentrumsnære områder er i tråd med rikspolitiske retningsliner for areal- og transportplanlegging. For at denne planen skal gi ei jordvernmessig forsvarleg arealforvaltning, er det heilt nødvendig at landbruk og jordvern blir prioritert utanfor tettstadsgrensa, både i planarbeid og i dispensasjonspraksis.

Landbruksnæringa er avhengig av kommunale tenester med god kapasitet, god kvalitet og rutinar som sikrar effektiv og sikker saksbehandling.

Leigejordsandel på 50 prosent gir grunnlag for å presisere kravet til 10-årige leigekontraktar, som ikkje kan seiast opp av jordeigar. Då talet på føretak har gått kraftig ned, er det også viktig å sjå til at driveplikta blir oppfylt. Det er ynskjelig at kommunen prioriterer oppfølging av driveplikta, slik at dei som driv aktivt landbruk leiger areala på langsiktig kontrakt. Slik vil areala dekke eit behov for tilleggsjord, samstundes som dei blir haldne i hevd.

Digitalisering av gardskart har gitt kommunen kart med langt betre kvalitet enn før, både eigedomsgrenser og arealtilstand på jordbruksareal. Frå feltkurs om gardskart. Foto: Arnold Hoddevik

Tilskotsforvaltning

Fylkesmannen fører årleg kontroll med kommunane si forvaltning. Vi hadde forvaltningskontroll i Ørsta i 2008 og 2013. Fylkesmannen hadde nokre merknader til praksis og dei kontrollerte sakene. Kommunen må følge opp kontrollrapporten. Kommunen må aktivt marknadsføre SMIL-midlane (Spesielle miljøtiltak i jordbruket) og den nye ordninga med tilskot til drenering av jordbruksjord.

SMIL: (Spesielle miljøtiltak i jordbruket)

2014: Tildelt tilskotsramme dette året var kr. 460.000. Kommunen har også drege inn noko midlar på saker med utgått arbeidsfrist, og dei er løyvde på nytt. Samla løyving til 19 søknader var kr. 513.680. 5 av desse sakene gjeld hydrotekniske anlegg. Samla kostnadsover-slag var kr. 1.285.502. Tildelt ramme for 2015 er kr 400.000

Drenering:

2014: Tildelt ramme var kr 200.000. Kr 153.030 vart løyvt til 15 saker. Tildelt ramme for 2015 er kr. 200.000. .

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

- Landbruksforvaltninga i kommunen har brei og allsidig landbrukskompetanse. Kommunen har svært god oppfølging av SMIL- og dreneringssakene.

Dialogpunkt

- Nytt regionalt miljøprogram for Møre og Romsdal vart innført i 2013. Er det alle som utnyttar mulighetene gjennom Regionalt Miljøprogram?
- Er det gode rutinar for risikobasert kontroll og oppfølging av eventuelle avvik knytt til produksjonstilskot og anna tilskotsforvaltning?

Kap. 6 – Oppvekst og utdanning

Fylkesmannen skal bidra til at den nasjonale utdanningspolitikken blir fulgt opp.

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet
- Barnehage
- Grunnskule

6.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Barn og unge har plikt til grunnskuleopplæring, og rett til ei offentleg grunnskuleopplæring. Noreg har tiårig obligatorisk grunnskule som blir finansiert av kommunane. Barna tek til på skulen det året dei fyller 6 år. All ungdom mellom 16 og 19 år har rett til vidaregåande opplæring. Elevane kan velje mellom yrkesførebuande eller studieførebuande program, og opplæringa blir finansiert av fylkeskommunen.

Fylkesmannen skal bidra til at den nasjonale utdanningspolitikken blir fulgt opp av fylkeskommunale, kommunale og private skuleeigarar. Vi skal vere ein ressurs og eit serviceorgan for kommunar, fylkeskommunar og andre med oppgåver innanfor opplæring, til dømes private skular, studieforbund og folkehøgskular.

Fylkesmannen skal dessutan bidra til å ivareta rettane og rettsvernet til elevar, føresette, lærlingar og deltakarar i vaksenopplæringa.

6.2 Barnehage

Barnehagen skal vere ei pedagogisk verksemd som gir barn under skulepliktig alder gode tilhøve for utvikling og aktivitet. Alle kommunar har ei lovfesta plikt til å tilby nok barnehageplassar, og kommunane har også ansvar for å finansiere barnehagane.

Fylkesmannen skal medverke til å nå dei nasjonale måla for barnehagepolitikken.

Fylkesmannen skal mellom anna:

- utføre tilsyn
- gi generell informasjon og rettleiing
- sikre rettar gjennom behandling av klager og andre enkeltsaker
- leggje til rette for og vere pådrivar i arbeidet med å betre kvaliteten
- forvalte statlege tilskot
- medverke til tverrfagleg samarbeid

Fylkesmannen sine fokusområde:

Retten til barnehageplass: Fylkesmannen skal følgje opp kommunane og sjå til at dei oppfyller retten til barnehageplass.

Rekruttering: Fylkesmannen skal prioritere og sette i verk tiltak for auka rekruttering til barnehagelæreryrket.

Likestilling: Fylkesmannen skal bidra med å auke rekrutteringa av menn til barnehagelæreryrket.

Innhaldet i barnehagen og utviklinga av kvalitet i barnehagen: Fylkesmannen skal på fleire området arbeide med tiltak for å auke kvaliteten i barnehagane, mellom anna:

- bidra til vidareføring av satsinga *Vennskap og deltakelse* - kompetansesatsing for barnehagetilsette til dømes tiltak for å ta i vare mangfalds- og likestillingsperspektivet
- bidra til implementering av rettleiaren *Barns trivsel – voksnes ansvar* - gjennom samarbeid med relevante aktørar
- informere om tiltaka for rettleiing av nyutdanna barnehagelærarar

Økonomisk likeverdig behandling: Prioritere informasjon knytt til kommunane sin praktisering av forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlege tilskot til ikkje-kommunale barnehagar

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Retten til barnehageplass:

Ut frå Fylkesmannen si vurdering oppfyller kommunen retten til barnehageplass.

Rekruttering:

Kommunen hadde 0 prosent av styrarar og pedagogiske leiarar på dispensasjon frå utdanningskravet i des. 2014. Det betyr 0 av 70 på dispensasjon. Ørsta kommune synest såleis å ha små utfordringar med å få rekruttert kvalifisert personell til barnehagane. Sett i forhold til SSB sine prognosar for befolkningsutviklinga, vil behovet for tilsette i barnehagane vere aukande på lang sikt (2020-2040), med pluss 6 tilsette i 2020, og pluss 3 fram mot 2040. Dette i forhold til dagens bemanningsnivå, og erstatning av tilsette som sluttar/ går av med pensjon kjem i tillegg.

Likestilling:

I basisverksemda med styrarar, pedagogiske leiarar og assistentar er det i barnehagane i Ørsta 6,1 % menn, altså 10 av 165, mot fylkessnittet på 4,9 % og landssnitt på 8,6 %

Innhaldet i barnehagen og utviklinga av kvalitet i barnehagen:

Fylkesmannen sin kjennskap til innhaldet i barnehagesektoren kjem i det vesentlege frå klagesaker, gjennomførte tilsyn og kontakt i samband med tildeling av utviklingsmidlar, konferansar, møte m.m..

FM gjennomførte tilsyn etter barnehagelova i oktober 2011. det vart avdekt to lovbrøt, eitt på godkjenningsspraksis og eitt på feil forståinga av bemanningsnorma.

Kommunen fekk tildelt ordinære kompetansemidlar 2014, på bakgrunn av plan, og er aktiv i Sju-stjerna nettverket. Det er arbeidd godt med kompetansetiltak i regionen, Søre Sunnmøre over tid, både med regionale og lokale tiltak.

Økonomisk likeverdig behandling:

I Ørsta kommune er det 7 kommunale barnehagar og 4 ikkje-kommunale. Praktiseringa av forskrift om likeverdig økonomisk behandling av ikkje-kommunale barnehagar er såleis eit svært aktuelt tema.

Nøkkeltal for barnehageområdet for 2013

Indikatorar	1520 Ørsta	KOSTRA gr. 10	M&R	Landet u/ Oslo
Del av barn 1-5 år med barnehageplass	88,4	88,2	92,5	90,9
Del av barn i barnehagane som er minoritetsspråklege	8,3	11,7	10,8	12,5
Del av barn i barnehagar i kommunale barnehagar	60	57	48	50
Del av tilsette med førskolelæruddanning	44,9	35,1	31,6	34,9
Del av assistentar med fagutdanning eller tilsvarande	0	0	0	0
Del av tilsette i barnehagane som er menn	6,1	5,6	4,9	7,6
Barn per årsverk i kommunale b.h.g.	6,3	6,3	6	6,1
Barn per årsverk i private b.h.g.	6,5	6,5	6,5	6,3
Korrigerte brutto driftsutgifter til kommunale barnehagar per korrigert opphaldstime (kr)	Manglar tal i KOSTRA	55	59	58
Kommunale overføringar av driftsmidlar til private barnehagar per korrigert opphaldstime (kr)	Manglar tal i KOSTRA	41	40	42
Styrka tilbod etter barnehagelov(koetra-funksjon 211) og spesialpedagogisk hjelp etter opplæringslov (§ 5-7)				
Andel av barn i barnehagar som får ekstra ressursar til styrka tilbod (f 211)	10	14,5	13,9	15,3
Brutto driftsutgifter per barn som får ekstra ressursar etter funksjon 211	Manglar tal i KOSTRA	87667	77334	69477
Andel barn i barnehagar med spesialpedagogisk hjelp etter oppl. § 5-7	1,6		2,8	2,2
Årstimar hjelp per barn etter § 5-7	225		424	548
Fordeling av timar på (spesial)pedagog/ assistent etter § 5-7	100/0		37/63	55/45

Dialogpunkt

- Kva utfordringar har kommunen opplevd som både barnehageeigar og –myndigheit?
- På kva måte arbeider ein med strategien «Kompetanse for framtidens barnehage»?

6.3 Grunnskule

Med grunnopplæring meiner vi grunnskule og vidaregåande opplæring. Opplæring på grunnskulenivå er eit kommunalt ansvar, medan fylkeskommunen har ansvar for opplæringa på vidaregåande nivå. I tillegg kan private skuleeigarar tilby grunnopplæring.

Fylkesmannen medverkar til kvalitetsutvikling av grunnopplæringa gjennom rapportering, vurdering og rettleiing. Fylkesmannen utøver dessutan tilsyn, ser til at vedtak er lovlege og handsamar klagesaker knytt til grunnopplæringa.

Fylkesmannen koordinerer avvikling av sentralt gjeve eksamen i vidaregåande opplæring.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Læringsmiljø: Elevane har rett på et læringsmiljø som fremmar helse trivsel og læring (jf. opplæringslova § 9a-1. Status på området kan indikerast gjennom resultat frå elevundersøkinga for indikatorar relatert til læringsmiljøet.

Fylkesmannen har i perioden frå hausten 2010 og fram til 2014 ført tilsyn med kor godt skulane arbeider med skulemiljøet på områda førebygging, individuelt retta arbeid og brukarmedverknad. FM har gjennom prosjektskjønnsmidlar i 2011 og 2012 støtta prosjekt som siktar mot å utvikle skulane sitt systematiske arbeid med temaet. I 2015 vil Fylkesmannen føre vidare arbeidet mot mobbing og krenkande åtferd gjennom målretta tiltak.

Ressurssituasjonen: Fylkesmannen følgjer med på utviklinga av ressursbruken i skulen, også kor stor del av elevar som får spesialundervisning og kor stor del av ressursane som blir brukt til spesialundervisning kontra ordinær opplæring. Ein auke i bruken av spesialundervisning som medfører reduksjon av ressursar til ordinær opplæring er etter FM si vurdering ei uønskt utvikling. FM har dei siste åra presentert statistikk på området på arenaer med kommunane og sett fokus på utviklinga. FM har gjennom prosjektskjønnsmidlar i 2011, 2012 og 2013 støtta prosjekt som siktar mot å forbetre kommunane, skulane og PPT sitt arbeid med spesialundervisninga.

Tilstandsrapporten og skuleeigar sitt ansvar: Fylkesmannen har fokus på at skuleeigar brukar tilstandsrapporten etter opplæringslova § 13-10 som grunnlag for drøftingar og når ei skal ta avgjerder på politisk skuleeigarnivå.

Fylkesmannen samarbeider med KS og M&R fylkeskommune om skuleeigarprogrammet «Den gode skuleeigar» som blir gjennomført i 2013 og 2014.

Vurdering for læring: Overordna målsetting er å legge til rette for at skuleeigar og skular kan vidareutvikle ein vurderingskultur og ein vurderingspraksis som har læring som mål. Dette er ei fireårig satsing som har vart frå hausten 2010. Møre og Romsdal er med i 4. pulje

som starta våren 2013. Satsinga viser seg å ha vore vellukka no bestemt vidareført slik at fleire får høve til å vere med på dette utviklingsprogrammet.

Ungdomstrinnssatsinga: På grunnlag av Meld. St. 22 *Motivasjon – mestring – muligheter* (Ungdomstrinnsmeldiga), er det frå sentralt hald utarbeidd ein eigen strategi for gjennomføring av satsinga på ungdomstrinnet i fem år framover. Målsettinga er eit meir praktisk, variert, relevant og utfordrande ungdomstrinn som skal auke elevane sin motivasjon og læring. Regjeringa gjer tre hovudgrep som skal bidra til dette: innføring av valfag, auka fleksibilitet og prioriterte verkemiddel for utvikling av forbetra undervisning i den ordinære opplæringa.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Læringsmiljø:

Ved å bruke prosentil som mål kan ein sjå korleis skulane i kommunen grupperer seg i forhold til alle skulane i landet.

Forklaring:

Prosentilar er oppgitt som tal mellom 1 og 5. 1 = mellom dei 20 % med lågaste mobbetal landet, 2= mellom dei 40 % lågaste, 3= 60 %, 4=mellom dei 40 % høgaste tala og 5=mellom dei 20 % med høgaste mobbetal i landet.

Tala for skulane i Ørsta dei siste 5 åra er slik:

7. trinn:

Skule (elevtal på trinnet)	Prosentil 2013	2012	2011	2010	2009
Dalane skule (10)	1	5	1	1	1
Hovden skule (18)	4	5	1	4	5
Sæbø skule (8)	1	5	1	1	4
Vartdal skule (14)	1	1	5	1	5
Velle skule (50)	3	3	4	2	1
Vikemarka skule (39)	3	4	3	4	4

10. trinn:

Skule (elevtal på trinnet)	Prosentil 2013	2012	2011	2010	2009
Sæbø skule (2)	Svært få elevar				
Vartdal skule (11)	1	1	1	5	1
Ørsta ungdomsskule (94)	3	5	2	2	2

Ressurssituasjonen:

Ørsta har inneverande skuleår andel elevar med spesialundervisning lågare enn snittet med 6,2 %. Landsnittet er 8,4 %. I perioden frå 2005 til 2014 har talet variert mellom 6,2 % og 10,6 %.

I same perioden frå 2005 og fram til no har den samla lærartettleiken vore omtrent uendra, i og med at gjennomsnittleg gruppestorleik har vore omtrent uendra.

Ørsta brukar ein mindre del av lærartimane til spesialundervisning enn snittet, ca. 14 % mot lands- og fylkessnitt på ca. 18 %.

Skulane i kommunen har, ut frå rapporteringa i GSI hausten 2014, eit minstetimetal som ligg rimeleg over eit nivå som er å rekne som eit minimum med lærarressursar for å kunne ha ei pedagogisk og tryggleiksmessig forsvarleg klassesdeling.

Vurdering for læring:

Ørsta kommune var med i pulje 4 i satsinga Vurdering for læring. Denne nasjonale satsinga går ut på å auke kvaliteten på elevvurderinga, som eit verkemiddel til betre læring for elevane. Det er meininga at deltakande kommunar også skal bidra til spreining av kunnskapen dei får gjennom satsinga til andre. Fylkesmannen fekk inntrykk av at det i kommunen vart arbeidd godt med å implementere god vurderingspraksis og satsinga var godt forankra i skoleleiinga.

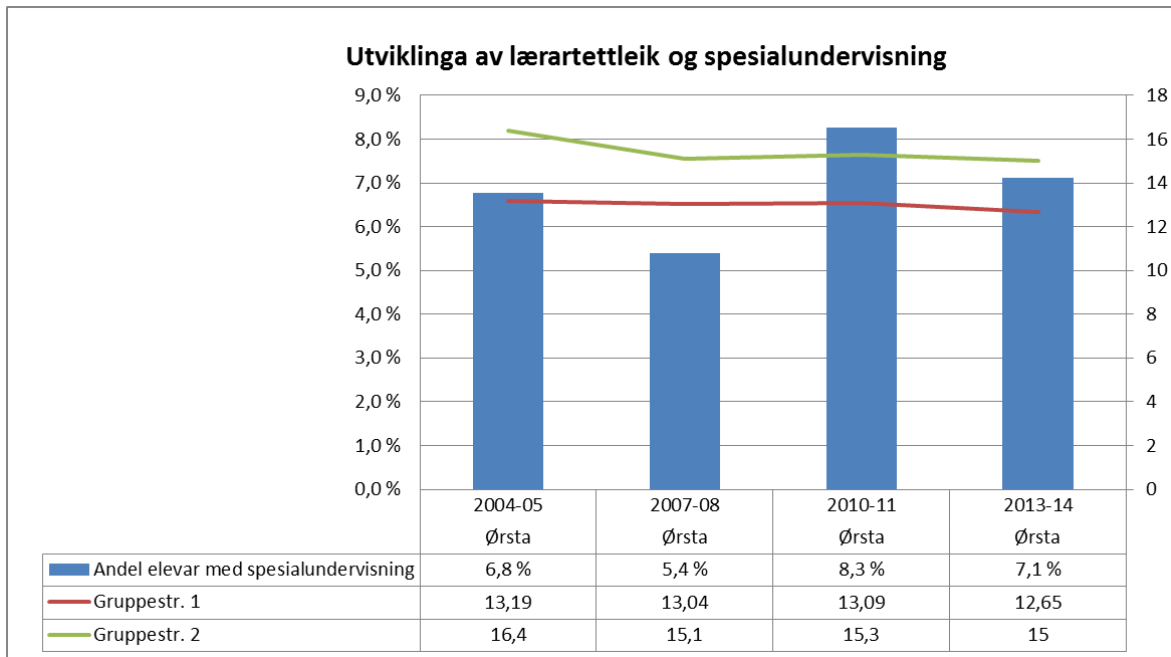
Ungdomstrinnssatsinga:

Satsinga kom i gang frå og med hausten 2013, og kommunane vart våren 2013 invitert til ei kartlegging av kompetansebehov innanfor dei prioriterte områda. Det vil bli gitt tilbod om støtte til skulebasert kompetanseutvikling til alle ungdomsskulane i landet med oppstart anten hausten 2013, 2014, 2015 eller 2016. Det blir viktig at kommunane, ut frå eigne planar og behov, legg opp ein eigen strategi for satsinga. Det bør der klargjerast om og korleis dei vil utnytte tilboda om støtte frå eit høgskulemiljø, og korleis dei legg opp utviklinga av ungdomstrinnet også utanom perioden på tre semester der dei får ekstern bistand. Ørsta er sett opp i pulje 4, og starta opp med bistand frå høgskulemiljø frå og med hausten 2014 og i tre semester framover. Tilbod om slik bistand gjekk ut til kommunen frå Utdanningsdirektoratet.

Nøkkeltal for grunnskoleområdet for 2013

Indikatorar	1520 Ørsta	KOSTRA-gruppe 10	M&R	Landet u/ Oslo
Elevar per kommunal skule	186	165	171	213
Gjennomsnittleg gruppestorleik, 1.-10.årstrinn	13,3	12,9	13,2	13,6
Del av elevar i grunnskolen som får spesialundervisning	6,5	8,6	8,7	8,1
Del av elevar i grunnskolen som får særskilt norskopplæring	2,5	5,4	4,7	5,5
Del av timar til spesialundervisning av lærartimar totalt	14,1	17,8	17,9	17,4
Del av elevar i grunnskolen som får tilbod om skoleskyss	24	39	28	24
Gjennomsnittleg grunnskolepoeng	39,4	..	40,4	40,3
Andel elevar med direkte overgang frå grunnskole til vidaregåande opplæring	98,1	98,3	99,1	98,1

Utviklinga av prosentdel elevar med spesialundervisning sett opp mot lærartettleik (gruppestorleik) dei siste ni åra.

Dialogpunkt

- Korleis vurderer kommunen skulane sine tal for rapportert mobbing, og korleis vil ein arbeid for å unngå at elevar blir utsett for krenking?
- Kva er dei største utfordringane for skulesektoren i kommunen?

Kap. 7 – Helse og sosial

- Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet
- Kommnehelse
- Pleie og omsorg
- Gjennomføring av helsehjelp med tvang
- Psykisk helsearbeid
- Rusfeltet
- Sosialtenesta
- Barnevern

7.1 Generelt om status, utviklingstrekk og utfordringar på fagområdet

Fylkesmannen er eit forvaltnings- og kompetanseorgan og skal medverke til å gjennomføre nasjonal politikk i helse- og omsorgssektoren regionalt og iverksetting av sektorpolitikken gjennom kommunane. Fylkesmannen skal drive rådgiving mot sentrale myndigheiter,

kommunane, fylkeskommunane, helseføretaka, frivillige organisasjonar og befolkninga. Dette inneber blant anna å informere, rettleie og gi råd innan helse- og omsorgslovgivinga, sosiallovgivinga og barnevernlovgivinga.

Gjennomføring av samhandlingsreforma vil krevje ekstra merksemd i åra framover. Vidare har Fylkesmannen oppgåver knytt opp mot kvalitetsutvikling og prioritering i helse- og omsorgstenesta. Fylkesmannen har gjennom eit eige fullmaktsbrev fullmakt til å forvalte ulike tilskotsordningar.

Fylkesmannen skal, som tilsynsmyndigheit, ha kunnskap om barns oppvekstforhold, befolkningas levekår, helsemessige forhold i befolkninga og behov for barnevernstenester, sosiale tenester i Nav og helse- og omsorgstenester. Fylkesmannen skal vidare kontrollere om tenestene blir utøvd i tråd med krav i barnevernlova, lov om sosiale tenester i Nav, lov om kommunale helse- og omsorgstenester, spesialisthelsetenestelova m.v. og gripe inn overfor verksemdar som utøver sine tenester i strid med lovgivinga. Fylkesmannen skal føre tilsyn med alt helsepersonell og anna personell i kommune- og spesialisthelsejeneste som yter helse- og omsorgstenester.

7.2 Kommnehelse

Dette delkapitlet handlar om kommunen sitt lovpålagde ansvar for legetenester og øyeblikkeleg hjelp, helsestasjonstenester, skulehelsetenester og førebyggjande helsearbeid. Desse tenestene er forankra i *Lov om kommunale Helse- og omsorgstenester*.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Legetenester:

- Fylkesmannen har eit følgje-med ansvar når det gjeld forsvarlege legetenester og tilstrekkeleg legedekning i kommunane.
- Fylkesmannen fylgjer med i utviklinga av nye tilbod om øyeblikkeleg hjelp i kommunane (ø-hjelp), korleis tilboda blir organisert og korleis samarbeidet med helseføretaket sikrar trygge tenester for befolkninga.
- Fylkesmannen fylgjer også med på prosessar omkring organisering av legevaktstenester. Frå 2014 skal også nytt digitalt naudnett innførast i Møre og Romsdal. Fylkesmannen stiller seg positiv til legevaktssamarbeid, og er av den oppfatning at dette vil samla sett gjere tenestene meir robuste og kvalitetsmessig sett betre.

Førebyggjande helsetenester:

Fylkesmannen har fokus på førebyggjande helsetenester og forvaltar tilskotsmidlar til etablering og vidareutvikling av frisklivssentral i kommunane.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Fastlegetenesta og klagesaker:

I følge HELFO har Ørsta kommune 13 fastlegelister. Per 24. april 2015 har to av listene ledige plassar. Talet på ledige plassar på desse listene er 137 og 184.

Fylkesmannen har i 2014 og 2015 ikkje behandla tilsynssaker mot Ørsta kommune, eller helsepersonell i Ørsta kommune.

Fylkesmannen har behandla to rettighetsklager frå kommunen i 2014 og 2015. I begge sakene blei kommunen sitt vedtak stadfesta.

Helsefremjande og førebyggjande arbeid

Gjennom føringane av samhandlingsreforma og nytt lovverk skal kommunen ha tilbod om helsefremjande og førebyggjande tenester for innbyggjarane. Kommunen har ikkje frisklivssentral. Ørsta kommune søkte om tilskot til etablering av frisklivssentral og fekk kr 140 000 til arbeidet med etablering i 2014. Kommunen har ikkje rapportert, og vi er ikkje kjent med at tilbod i frisklivssentral er starta opp.

Helsestasjonsteneste og helseteneste i skolen

Kommunen har 7,2 årsverk i alt til førebygging, helsestasjon og skolehelseteneste i 2013. Talet på årsverk er auka frå 6,2 årsverk til 7,2 årsverk frå 2011 til 2013. Kommunen har etablert helsestasjon for ungdom (kjelde: Kostra).

Ørsta kommune får kr 967 000 til styrking av helsestasjon- og skolehelseteneste innan dei fire inntekter for 2015.

Fylkesmannen har ikkje hatt klager, eller tilsyn med helsestasjon- og skolehelsetenesta på fleire år, og er ikkje kjent med kvaliteten på områdene.

Dialogpunkt

- Korleis vurderer kommunen tilgangen på fastlege i kommunale oppgåver, eksempelvis sjukeheim, helsestasjon, miljøretta helsevern, både no og i dei komande åra?
- Korleis vil ev. kommunen i framtida sikre dekning av fastlegar?
- Kva er den største utfordringa kommunen ser når det gjeld kommunal ø-hjelp, her under organisering av akuttplassar, legevaktsteneste med digitalt nødnett, legevaktsbemannning og ambulansetenester?
- Korleis sikrar kommunen tilbod om helsefremjande og førebyggjande tenester for alle innbyggjarane?
- Kva er den største utfordringa for kommunen i arbeidet med helsefremjande og førebyggjande tiltak?
- Kva plan har kommunen for styrking av helsestasjon- og skolehelsetenesta i 2015?

7.3 Pleie og omsorg

Dette delkapitlet omhandlar kommunens lovpålagde ansvar for helsetenester i heimen, personleg assistanse, her under praktisk bistand og opplæring, støttekontakt, plass i institusjon, her under sjukeheim og avlastningstiltak. Desse tenestene er forankra i *Lov om kommunale Helse- og omsorgstenester*.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen har mange oppgåver knytt til dette tenesteområdet, mellom anna gjennom den nasjonale satsinga *Omsorgsplan 2015*, som no er utvida til 2020 – *Morgondagens omsorg*.

Demensplan 2015

Til grunn for demensplanen ligg ei erkjenning av at dagens omsorgsteneste ikkje i stor nok grad er bygd og tilrettelagt for personar med demens. Det gjer at dei næraste åra er naudsynt med endringar både i høve til omsorgstenesta si kompetanse, organisering og fysiske utforming. Demensplanen løfter fram tre hovudsatsingsområde: *dagaktivitetstilbod, betre tilpassa butilbod, samt auka kunnskap og kompetanse*. Demensplanen har tydelege mål som skal vere nådd ved planperiodens slutt i 2015.

Kompetanseløftet 2015 (K2015) er regjeringa sin kompetanse- og rekrutteringsplan for dei kommunale omsorgstenestene. Med betydeleg fleire eldre og andre med behov for omsorgstenester og færre i yrkesaktiv alder, går aldersberee vna ned. Kompetanseløftet inneheld strategiar og tiltak som skal bidra til å sikre tilstrekkeleg, kompetent og stabil bemanning i omsorgstenestene. Det skal bidra til å møte utfordringane Norge står framfor knytt til den demografiske utviklinga og det framtidige sjukdomsbilete i befolkninga. Tilskot frå K2015 har søknadsfrist 01.april og 01. september, og blir tildelt i juni og oktober.

Kvalitet og pasientsikkerheit i helse- og omsorgstenesta

Det konkrete arbeidet for å betre kvaliteten i helse- og omsorgstenestene må i all hovudsak skje i verksemdene. Systematisk kvalitets- og pasientsikkerheitsarbeid er eit ansvar for leiarar på alle nivå i tenesta. Arbeidet må forankrast hos og blir etterspurt av toppleiinga, men spesielt leiarar som arbeider nær pasienten har ei nøkkelrolle. Det overordna mål for kvalitets- og pasientsikkerheitsarbeidet er:

- eit meir brukarorientert helse- og omsorgstilbod
- auka satsing på systematisk kvalitetsforbetring
- betre pasientsikkerheit og færre uønska hendingar

Koordinerande eining

Føremålet med koordinerande eining for habilitering og rehabilitering er å medverke til at brukarar som har behov for tenester frå fleire ulike tenester frå fleire aktørar skal få eit heilskapleg tenestetilbod. Det er krav om at koordinerande eining skal vere synleg, tilgjengeleg og etablert.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

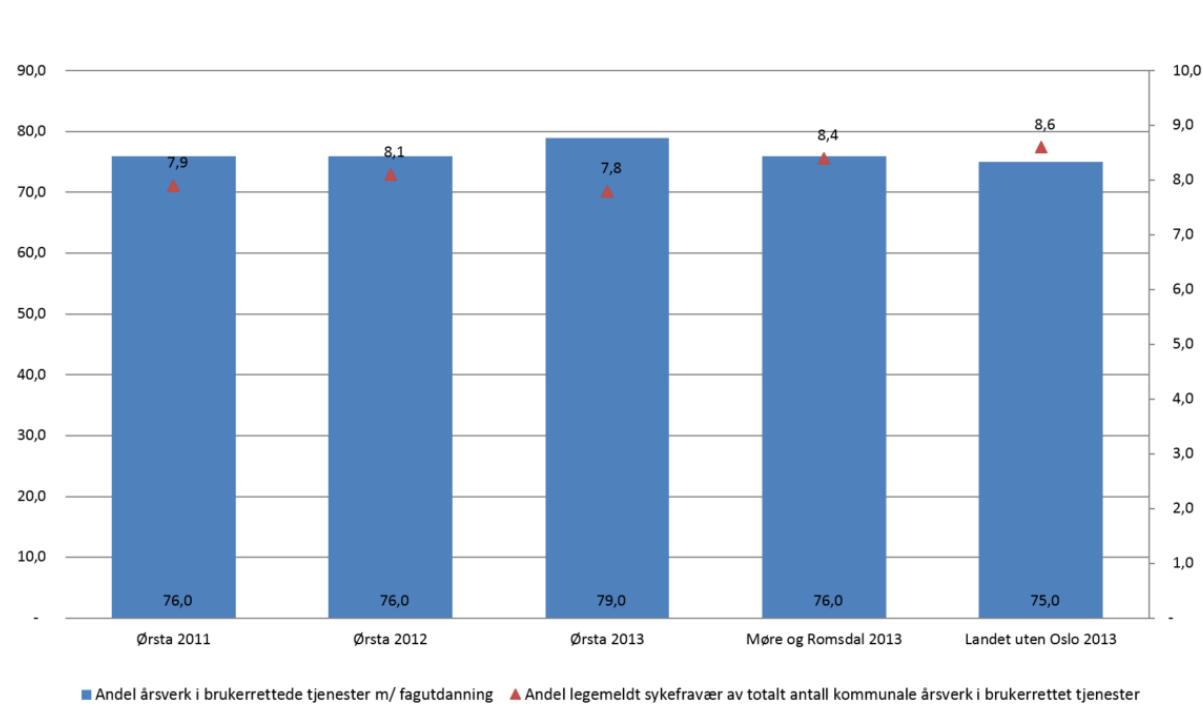
Demensomsorg

Framtidige omsorgsutfordringar skal stå på dagsorden i det ordinære kommuneplanarbeidet. Det vil bidra til langsiktig planlegging og prioritering av omsorgstenesta generelt og demensomsorga spesielt. Ørsta kommune har ikkje eigen demensplan. Det er ikkje lovpålagt, men tilrådd. Kommunen har nyleg oppretta demensteam. Hausten 2014 vart det

oppretta eit dagtilbod med 15 plassar. Kommunen har dei siste fem åra samarbeidd med Volda kommune om pårørandeskule. Kommunen har skjerma eining .

Andel årsverk i brukarretta tenester m/fagutdanning (%)

Det er eit mål for *Kompetanseløftet 2015* i vårt fylke, at 90 prosent av dei tilsette i brukarretta pleie- og omsorgsteneste skal ha helse- og sosialfagleg utdanning. Det er eit ambisiøst mål, som krev felles initiativ frå både utdanningsinstitusjonar og kommunar. Ørsta kommune har 79 prosent andel årsverk i brukarretta tenester med fagutdanning, ein auke på tre prosent frå 2012. Det er høgare enn gjennomsnittet for landet og Møre og Romsdal.

Andel plassar i einerom i pleie- og omsorgsinstitusjonar (%)

	2011	2012	2013
Kommunar i Møre og Romsdal	2011	2012	2013
Ørsta	90,3	91,4	91,4
Møre og Romsdal	95,2	93,9	92,7
Landet	93,8	93,5	93,8

I Ørsta kommune er 91,4 prosent av plassane i einerom. Fylkesmannen er av den oppfatning at det er viktig å halde fast på den tydelege nasjonale målsettinga om at personar som skal bu på institusjon over lengre tid, skal få tilbod om eige rom. Dette er også forankra i *Forskrift om kvalitet i pleie og omsorgstenestane*, som seier at kommunen skal utarbeide skriftlege

nedfelte prosedyrar som søker å sikre at brukarar av pleie- og omsorgstenester får tilfreds-
stilt grunnleggande behov, som tilbod om eige rom ved langtidsopphold.

Legetimar pr. veke pr. bebuar i sjukeheim

<u>Region</u>	<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>	Legetimar per veke per bebuar - lokal norm 2008
Ørsta	0,28	0,25	0,34	0,36
Møre og Romsdal	0,33	0,38	0,40	
Landet	0,39	0,43	0,46	

Indikatoren viser gjennomsnittleg tal på legetimar pr. veke pr. bebuar i sjukeheim og buform med heildøgns omsorg og pleie. 0,25 timer tilsvarar 15 min. pr beboar.

Alle kommunane skal ha ein eigen lokal norm for legedekning på sjukeheim. Ørsta kommune sette 0,36 legetimar pr. veke pr. bebuar som lokal norm i 2007. Kommunen hadde 0,34 legetimar per veke per bebuar i 2013. Ørsta kommune ligg lågare enn gjennomsnittet for landet og Møre og Romsdal. Kommunen opplyser at dei seinare har gjort om 30 institusjonsplassar til omsorgsbustad utan å redusere legeressursen tilsvarande. Legedekninga i sjukeheim er med dette betre enn tidlegare (0,40).

Det er framleis grunn til å ha eit sterkt fokus på utviklinga når det gjeld legetid i sjukeheimar og i pleie- og omsorgstenestene elles, spesielt med tanke på at bebuarane i sjukeheim ofte har fleire og meir komplekse helseproblem. Det er om lag 75- 80 % av bebuarane som har kognitiv svikt eller ein demenssjukdom. Kortare liggetid på sjukehus, auka vektlegging av korttids- og rehabiliteringsopphald og styrking av palliativ behandling stiller òg større krav til medisinsk-fagleg kompetanse i sjukeheim. Etter innføringa av *Samhandlingsreforma* er utbygging av akuttplassar og lokalmedisinske senter viktige verkemiddel for kommunane.

Dialogpunkt

- Har kommunen riktig normtall på legetimar pr. veke pr. bebuar i sjukeheim i 2015, basert på risiko- og behovsvurdering?
- Kva gjer kommunen for å auke andel årsverk med fagutdanning?
- Kva pasientgruppe er det som har minst fagutdanna personell?

7.4 Gjennomføring av helsehjelp eller omsorgstenester med tvang

Å yte helsehjelp eller omsorgstenester ved bruk av tvang er eit inngrep i pasienten sin sjølv- råderett. Difor er rettstryggleiken særst viktig ved denne typen tiltak. Fylkesmannen skal sjå til at regelverket er fylgt, og at det blir fatta vedtak om tvungen hjelp der dette er aktuelt.

Delkapitlet omhandlar tvang etter:

- Pasient- og brukarrettighetslova kap. 4A
- Helse- og omsorgstenestelova kap. 9

Fylkesmannen sine fokusområde:

Pasient- og brukarrettighetslova kap. 4A:

Pasient- og brukarrettighetslova kapittel 4A vart iverksett 01.01. 2009. Regelverket skal sikre at personar utan samtykkekompetanse, som motsett seg helsehjelp skal ha sin rettstryggleik ivaretatt. Fylkesmannen driv opplæring og rettleiing, samt etterprøver vedtak og behandlar klager.

Helse- og omsorgstenestelova kap. 9:

Fylkesmannen si hovudoppgåve i høve til bruk av tvang og makt overfor personar med psykisk utviklingshemming er sakshandsaming av kommunane sine vedtak om bruk av tvang og makt og avgjerder om skadeavverjande tiltak i naudsituasjonar.

Gjennom si sakshandsaming og ved ulike tilsyn får Fylkesmannen kjennskap til kommunane sin praksis på dette området. Dei siste åra har det vore fokusert på korleis kommunane kan sikre kvaliteten i tenestene til personar med psykisk utviklingshemming. Det er særleg lagt vekt på kva tiltak som kan settast i verk for å fylle lova sine krav om kvalifisert personell. I 2014 vil Fylkesmannen gjennom sitt utviklingsarbeid fokusere på lova sine krav til tenester som er fagleg og etisk forsvarleg, samt kravet om å arbeide med å finne andre løysingar enn bruk av tvang og makt.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Pasient- og brukarrettighetslova kap. 4A:

Fylkesmannen gjennomførte tilsyn (systemrevisjon) i Ørsta kommune august til desember 2012. Under tilsynet vart det funnet eitt avvik: Ørsta kommune sikrar ikkje at helsehjelp til pasientar i sjukeheim blir vurdert i tråd med reglane i pasient- og brukarrettighetslova kapittel 4A. Ørsta kommune har meldt tilbake om at tiltak gjennomført for slike tenester blir ytt i tråd med gjeldane regelverk. Tilsynet vart avslutta mars 2014.

Fylkesmannen fekk i 2014 kopi av 17 vedtak frå Ørsta kommune, 14 vedtak frå Ørstaheimen, 2 vedtak frå Hjørundfjordheimen og 1 vedtak frå fastlege. Fylkesmannen vurderer dei fleste innkomande vedtaka til å være godt gjennomarbeidd.

Fylkesmannen har framleis grunn til å tru at det kan være ein underrapportering på området da vi ikkje har høyrte noko frå Vartdal helsetun og ikkje har motteke vedtak som gjeld brukarar med psykisk utviklingshemming.

Eit sentralt spørsmål er om regelverket i tilstrekkeleg grad er kjent og teke i bruk av alle aktuelle tenesteytarar i kommunen.

Helse- og omsorgstenestelova kap 9:

Per 01.01.2014 er det rapportert om 31 personar med psykisk utviklingshemming over 16 år i Ørsta kommune. Fylkesmannen gjennomførte i 2011 tilsyn med rettstryggleik ved bruk av tvang og makt overfor personar med psykisk utviklingshemming i Ørsta kommune. Det blei i tilsynet avdekt tre avvik knytt til at kommunen ikkje sikra at alle brukarane fekk forsvarlege tenester i samsvar med lova. Det blei brukt ulovleg tvang og makt og tenesteytarane hadde ikkje fått tilstrekkeleg opplæring. Ørsta kommune har i etterkant av dette tilsynet gjort eit omfattande arbeid med å rette avvika og tilsynet blei avslutta hausten 2014. Kommunen har fleire gjeldande vedtak om systematisk bruk av tvang og makt i helse- og omsorgstenestene og Fylkesmannen får sendt meldingar om bruk av skadeavverjande tiltak i enkelthøve.

Dialogpunkt

- Korleis sikrar kommunen at regelverket knytt til avgjerd om bortfall av samtykkekompetanse og tvang, er kjent og etterlevd i heile personalgruppa?
- Korleis blir kunnskap om regelverket overført til andre tenesteområde i kommunen?

7.5 Psykisk helsearbeid

Dei kommunale helse- og omsorgstenestene omfattar tenester etter behov uavhengig av brukarens diagnose. Kommunen må derfor sjå til at tilbodet til personar med psykiske helseproblem har omfang og kvalitet i samsvar med behovet. Kommunen må også syte for at tenestene har den kompetanse som trengs for å yte eit forsvarleg tilbod.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen har i oppgåve å fylgje med på utviklinga i tenestetilbodet og medverke til auka kvalitet og kompetanse. Ein er spesielt oppteken av god koordinering mellom ulike tenesteaktørar og godt tverrfagleg arbeid.

Fylkesmannen skal gjere seg kjent med, og fylgje tenesteutviklinga på felte *psykisk helsearbeid og rusarbeid til barn, unge og vaksne* i den enkelte kommune, mellom anna gjennom å kvalitetssikre og sende inn rapporteringa frå kommunane.

I samarbeid med nasjonale og regionale kompetansesentra skal Fylkesmannen medverke til kvalitets- og kompetanseutvikling i lokalt psykisk helsearbeid og rusarbeid, gjennom råd, vegleiing og formidling av lovverk, nasjonale mål og faglege retningslinjer. Dette arbeidet bør også involvere brukar- og pårørandeorganisasjonane og spesialisthelsetenesta. Fylkesmannen har gjennom si verksemd til hensikt å sjå rus-/og psykisk helsearbeid som eit fagfelt, noko som kjem til uttrykk i temasamlingane «Som ringar i vatn», der samhandling mellom kommunar og spesialisthelsetenesta står sentralt.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Slik Fylkesmannen tyder rapporteringstala på ressursbruken innan fagområdet psykisk helsearbeid (IS-24) har Ørsta kommune inntil starten på 2015 prioritert å oppretthalde nivået på tenestene (rapporttal 2012 -2013).

Psykiatritenesta er organisert under eining for helse- og omsorg. Kommunen legg vekt på å gi heilskapelege, samordna og fleksible tenester i samråd med brukar og så nært knytt til heimen som råd. Tenestene skal bidra til at kvar einskild får leve eit mest mogleg sjølvstendig, aktivt og meningsfullt liv i fellesskap med andre.

Aktivitetssenteret Møteplassen har som målsetting å gje menneske med psykiske lidningar eit tilbod til å betre sin livskvalitet gjennom deltaking i ulike aktivitetar. Aktivitetane er til stor hjelp for brukarane til å strukturere kvardagen, opparbeide sosial trening, skape nettverk og etablere fellesskap.

Mental Helse Volda/Ørsta har eige lokallag av Mental Helse i Møre og Romsdal. Gjennom lokallaget har ein gitt innspel på utforming av tenestetilbodet i kommunen innan fagfeltet.

Fylkesmannen er gjort kjent med at pårørande har gitt uttrykk for otte kring bufellesskapet der psykisk sjuke oppheld seg. Dette er knytt til mangel på personell spesielt på kveld og natt.

Dialogpunkt

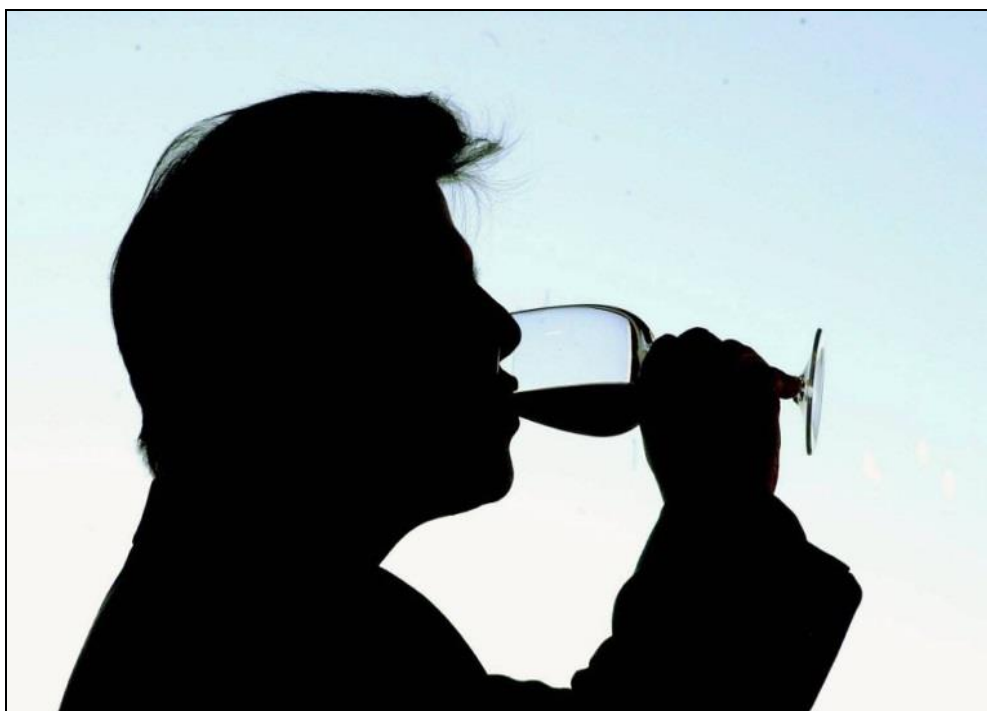
- Kva utfordringar ser kommunen når det gjeld behov innan psykisk helsearbeid i dag og framover?

7.6 Rusfeltet

Kommunane har ansvar for forsvarlege tenester til personar med rusproblem i tråd med lovverk og retningsliner for dei kommunale helse- og omsorgstenestene. Dei som misbruker alkohol og andre rusmiddel, skal få råd og hjelp av det kommunale tenesteapparatet. På same måte skal familiemedlemmar og andre pårørande få hjelp og rettleiing. Helse- og omsorgstenestene kan mellom anna hjelpe til med behandling, bustad og etablere eit program for støtte på arbeidsplassen. Om hjelpetiltak i kommunen ikkje er strekker til, skal kommunen vise til tverrfagleg spesialisert rusbehandling i spesialisthelsetenesta.

Parallelt med å arbeide for gode tenester for dei som har utvikla eit misbruk, må kommunen ha eit førebyggjande perspektiv på rusfeltet. Det gjeld både med tanke på at problem ikkje skal få etablere seg, og at begynnande problem ikkje skal få utvikle seg. Å redusere både tilgang og etterspurnad er viktige element i ein førebyggjande strategi, i tillegg til god kompetanse. Tverrfaglege tenester og kompetanse er naudsynt for å utvikle tenester av god kvalitet i kommunane.

I perioden 2008 -2012 var det ein opptappingsplan for rusfeltet. Eit av dei viktigaste verkemidla i denne opptappingsplanen var tilskot til kommunalt rusarbeid. Ordninga skulle stimulere kommunane til å sette kommunalt rusarbeid på dagsorden. Den vart avslutta i 2012, men vart relansert i 2014. Stortingsmelding 30 (2011-2012): «Se meg! En helhetlig rusmid-delpolitikk» er ei vidareføring av opptappingsplanen på rusfeltet og skisserer den nasjonale strategien på rusfeltet.

Kommunen må ha tilstrekkeleg kompetanse når det gjeld rusomsorg.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen skal koordinere og samordne verkemiddel på dei ulike fagområda på ein slik måte at dei støtter opp under det tverrfaglege- og tverrsektorielle arbeidet på områder innan både psykisk helse arbeid og rusarbeid. (Sjå derfor og punkt 7.7 *Psykisk helsearbeid* og punkt 7.4 *Sosialtenesta*).

Det er tydelege føringar i Fylkesmannen sitt oppdrag på fagfelte rus/psykisk helse om at barn og unge, og pårørende skal prioriterast. Fylkesmannen skal sjå sine sektoroppdrag overfor barn og unge med samansette problem i samanheng.

Det skal rettast eit særskild søkelys på kapasitet, tilgjenge, heilskaplege og samstundes tenester der kvalitet, kompetanse og kunnskapsbasert praksis skal prege arbeidet.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Ørsta kommune søkte i 2010 om tilskot til å styrkje det rusfaglege arbeidet i kommunen. Ved hjelp av tildelt tilskot bygde kommunen opp ei rusteneste i samarbeid med NAV. Tilskotsmidlane vart avslutta i 2012. På bakgrunn av erfaringar og det gjennomførte prosjektarbeidet, etablerte kommunen i januar 2013 rustenesta. Ressursar som tidlegare hadde vore i NAV til dette arbeidet blei flytta inn i den kommunale tenesta, som er ein del av tenesta for psykisk helse. Kommunen skriv i sin søknad om tilskotsmidlar for 2015 at Ørsta her relativt mange rusmiddelmissbrukarar og at dei fleste slit med både rusproblem og psykisk lidning. Kommunen sjølv seier det dreier seg om lag 70 personar som treng oppfølging. Ørsta kommune har fått tilskot for 2014 og søkt vidare for 2015. Føremålet med midlane er å redusere talet på unge som vert rekruttert inn i rusmiljøa så tidleg som muleg. Ei stilling skal derfor arbeide tett på vidaregåande skole.

Brukarplan er eit kartleggingsverktøy som gir ein oversikt over tenestebehovet hos dei som her eit rusproblem og som får tenester frå kommunen. Ein slik oversikt gjer kommunen betre i stand til å utvikle tenestene på ein treffsikker måte, fordi den kartlegg behovet hos brukarane. Ørsta kommune gjennomførte ei slik kartlegging i 2014. Kommunen vil utvide kartlegginga i 2015 til å gjelde alle tenestemottakarar i kommunen, ikkje berre dei som er i kontakt med rustenesta.

Kommunen har ein ruspolitisk plan for perioden 2008 -2012. Den er ikkje revidert. I kommunen sin samfunnsdel til kommuneplanen vert det påpeika at eit arbeid med å rullere den alkoholpolitiske delen skal gjerast ved val av nytt kommunestyre. Når det gjeld den rusmidelpolitiske delen vert det foreslått at denne blir ein del av ny plan for helse og omsorg. I forslag til Folkehelseplan vert og det rusførebyggande arbeidet foreslått inkludert. Rusmissbrukarar har ofte samansette problem og mange som slit med helseproblem kan og ha eit rusproblem. Dette krev at det kommunale rusarbeidet har ein tydeleg tverrfagleg og tverr-

etatleg profil. Tilbod til denne gruppa bør gjerast synleg innanfor fleire fagområde, både med tanke på det førebyggjande og det behandlande arbeidet.

Dialogpunkt:

- Korleis kan kommunen styrke det tverrfaglege arbeidet, både når det gjeld førebygging og oppfølging/ behandling?
- Korleis kan Ørsta kommune arbeide for å integrerer prosjektstillingar i ordinær drift på sikt?

7.7 Sosialtenesta

Kommunen sine oppgåver på sosialtenesteområdet er knytt til Lov om sosiale tenester i NAV. Hovudoppgåva for det kommunale tenesteområdet i arbeids- og velferdsforvaltninga er å medverke til at fleire kan kome i arbeid, vidareutvikle arbeidet på fattigdomsområdet og sikre god forvaltning av lov om sosiale tenester i NAV.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen har fokus på korleis kommunen forstår og brukar lova og forskriftene, og om barn og unge sin situasjon blir vektlagt i sakshandsaminga. Kommunen har eit sjølvstendig ansvar for rett kompetanse i kontora, men Fylkesmannen medverkar til kompetanseutvikling ved å legge til rette kurs og opplæring for tilsette.

Fylkesmannen gav i 2012/13 opplæring i sosialtenestelova i NAV, med tilhøyrande forskrifter og rundskriv over til saman 5 dagar. I 2014 vart det gitt opplæring til nye tilsette.

Fylkesmannen har fokus på oppfølging av framandspråklege og flyktningar/innvandrar, og deira behov for sosiale tenester og hjelp til arbeid og integrering i samfunnet. Fylkesmannen følgjer med i kommunen sitt arbeid mot fattigdom og sosial ulikskap, og forvaltar tilskot til utvikling av gode tenester.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Fylkesmannens bilde av dei sosiale tenestene ved NAV-kontoret i Ørsta er gjort på grunnlag av den kunnskapen vi har frå før og etter kontakt med NAV-leiar. Vi omtalar i hovudsak dei sosiale tenestene som kommunen har ansvar for og som er lagt inn i NAV-kontoret.

Organisering/leiing/partnarskap/generelt:

Ørsta kommune har organisert dei sosiale tenestene i NAV i felles NAV-kontor med Volda jf kommunelova § 28. Ørsta er vertskommune og Volda er samarbeidskommune. Dette er formalisert i vertskommuneavtale mellom kommunane som vart iverksett 01.05.14.

Samarbeidsavtalen er mellom Ørsta kommune og NAV Møre og Romsdal, som har ansvaret for dei statlege tenestene i NAV. Det skal gjennomførast to partnarskapsmøter i året, der administrativ leiing frå begge kommunane deltek.

NAV Ørsta/Volda er delegert mynde og oppgåver frå Volda, men Volda kan gi instruks til vertskommunen (Ørsta) og gjere om vedtak som gjeld Volda sitt ansvarsområde.

NAV Ørsta/Volda skal ta i vare kommunen sine oppgåver etter lov om sosiale tenester i NAV. Dei obligatoriske kommunale tenestene som inngår i NAV-kontoret er: opplysning, råd og rettleiing, (under dette også økonomisk rådgjeving), økonomisk stønad, midlertidig bustad, individuell plan og kvalifiseringsprogrammet. I tillegg til dei generelle oppgåvene; informasjon og generell førebygging, samarbeid med andre deler av forvaltninga, samarbeid med frivillige organisasjonar, bustader til vanskeligstilte og beredskapsplan.

NAV-leiar er medlem i leiargruppa for seksjon Helse og Velferd i Ørsta kommune.

NAV-kontoret har faste felles månadlege møte med Oppfølgingstenesta i Ørsta vidaregåande skule og Volda vidaregåande skule. Vidare har dei faste samarbeidsmøter med Ørsta si flyktingteneste på brukarnivå. Dei har også samarbeid på systemnivå. Ein har også faste samarbeidsmøte med avdelinga for Rus- og psykisk helseteneste (brukarnivå). Ein samarbeider også på systemnivå ved behov. NAV-kontoret har ikkje faste samarbeidsmøte med barneverntenesta, men samarbeider i einskildsaker. Ein samarbeider også rundt gruppa einslege mindreårige flyktingar. Vidare er det faste månadlege møte med legane i kommunen (brukarnivå) og på systemnivå minimum to gongar i året.

NAV kontoret har bedd om å få delta i Ørsta kommune si tildelingsnemnd for bustader som tildeler varige og midlertidige bustader til vanskeligstilte. Samarbeidet har så vidt kome i gang og er under utvikling.

Kvalifiseringsprogram (KVP)

Ørsta har per i dag ingen deltakar i KVP. NAV-leiar seier at fokus på, og drifta av, KVP har vorte dårlegare i den seinare tid. Hovudgrunnen skuldast langvarig fråver av KVP-koordinator, og manglande kompetanse hos ny tilsett som har teke over rolla. Det vert arbeidd for å utvikle KVP-området betre framover. Alle ved kontoret har ansvar for å identifisere aktuelle KVP-kandidatar. Det er oppfølgingsteamet som følgjer opp brukarane, fordelt mellom rett-

leiarane etter brukars fødselsdato. I tillegg har kontoret to KVP-kordinatorar som har eit særskild ansvar. Resultat etter ferdig Kvalifiseringsprogram er variert, nokre kjem i jobb og andre treng lengre løp med oppfølging.

Økonomisk stønad og økonomi/gjeldsrådgjeving

Ørsta hadde reduksjon i sosialhjelpa i 2013, men hadde auke i 2014. Behovet for økonomisk rådgjeving og gjeldsrådgjeving er aukande, og NAV leiar seier at dei skulle gjerne hatt ressursar for å kunne kome tidlegare inn i sakene. Ørsta har felles gjeldsrådgjevar med Volda og ho er med i gjeldsrådgjevarnettverket for Sunnmøre.

Bustader

Ørsta kommune har utfordringar på bustadområdet. NAV-kontoret er nyleg representert i Ørsta kommune si tildelingsnemnd for bustader. Kommunen planlegg no å bygge om kommunal bustad til to mindre einingar som kan nyttast til mellombelse bustader og butrening. Ørsta kommune (eigedomsavdeling, NAV kontoret, barneverntenesta og teneste for psykisk helse og Rus) har i 2015 søkt Fylkesmannen om tilskot til bustadsosialt prosjekt.

Barn unge

NAV-kontoret har fokus på at barn og unge sine behov vert kartlagt når forsørgjar er i kontakt med NAV. Kommunen har ein del ungdomar som ikkje har søkt, eller som har falle ut av vidaregåande skule. Nokre av desse ungdomane får plass i «I Ung»-prosjektet. Dette er eit prosjekt Fylkeskommunen er ansvarleg for, men der NAV er ein samarbeidspart. NAV har ansvar for å fylgje opp ungdomane etter at dei er ferdige i «I Ung». Kommunen har ikkje barnefattigdomsprosjekt.

Sjå elles pkt 2.4 Betre oppvekst – felles innsats for barn og unge.

Rus

Mange av NAV sine brukarar slit med rusproblematikk (både narkotika og alkohol). NAV-kontoret har som tidlegare nemnt samarbeid med andre avdelingar rundt desse.

Sjå elles pkt 7.6 Rusfeltet

Klagesaker

Fylkesmannen har behandla 4 klagesaker frå Ørsta i 2014 og alle vedtaka vart stadfesta. Ingen saker motteke i 2015.

Tilsyn

Fylkesmannen har ikkje hatt landsomfattande tilsyn på sosiale tenester i kommunen.

Dialogpunkt

- I ny § 20 i sosialtenestelova skal det stillast vilkår om aktivitet for utbetaling av sosialhjelp (endringa er ikkje sett i kraft enno). Kommunen må då kunne tilby lågterskel aktivitetstiltak for brukar. Korleis får ein dette til?

7.8 Barnevern

Ei kjerneoppgåve for barnevernstenesta i kommunane er å undersøke saker der det er bekymring for barn. Ut i frå ei konkret vurdering av tilhøva kan barnevernstenesta sette inn tiltak. Hjelpetiltak i heimen er mest vanleg, og det skal i desse sakene ligge føre ein tiltaksplan. I alvorlege situasjonar kan barnet takast under omsorg og plasserast utanfor heimen, anten i fosterheim eller i institusjon. Det er fylkesnemnda som tek avgjerd i slike tilfelle.

Statsbudsjetta har dei siste åra (2011 – 2014) hatt midlar til styrking av det kommunale barnvernet. Satsinga skal setja kommunane betre i stand til å utføre sine lovpålagte oppgåver etter barnevernlovgevinga. Det blir satsa både på fleire stillingar og på kompetanseheving.

Fylkesmannen sine fokusområde:

Fylkesmannen skal følgje opp kommunane med tilsyn i barnevernet, samt følgje med på kommunen sine planar for styrking/utvikling av tenesta. Den statlege styrkinga av det kommunale barnevernet i dei siste åra (2011-2014) har gitt kommunane i fylket både fleire stillingar og midlar til kompetanseheving. Fylkesmannen har ei rolle både med å fordele styrkingsmidlar og følgje opp resultatet av satsinga. Stillingane er finansiert gjennom øyremerka tilskot. Det er fordelt til saman 44,1 stillingar i vårt fylke frå 2011 til 2014.

Fylkesmannen sitt bilde av kommunen:

Fylkesmannen sitt bilde av barnevernstenesta i Ørsta kommune er danna gjennom rapporteringar, tilsyn, klagesaker og anna kontakt. Frå 1. januar 2014 gjekk Ørsta kommune inn i den interkommunale barneverntenesta for Hareid, Ulstein, Ørsta og Volda der Volda er vertskommune. Ørsta kommune har fått 1 stilling og den interkommunale tenesta har fått til saman 3 stillingar gjennom den statlege styrkinga. Fylkesmannen har følgd arbeidet fram mot den interkommunale tenesta tett, mellom anna ved rettleiing og tildeling av midlar til kompetanse- og samhandlingstiltak. Tenesta rapporterte til Fylkesmannen at Ørsta har 6,5 fagstillingar til barnevern pr. 31.12.14.

Kommunen har over år hatt store utfordringar når det gjeld å etterleve krava i barnevernlova om fristar i undersøkingssaker. Også etter etablering av den interkommunale tenesta vart det rapportert om omfattande fristbrot, og Fylkesmannen starta fristtilsyn som omfatta kommunane Hareid, Ulstein og Ørsta i september 2014. I dei sakene Fylkesmannen gjekk gjennom, fann vi grundig og til dels omfattande arbeid, og ingen saker hadde blitt liggande utan å bli undersøkte. Vi fann derimot fleire saker som var ukorrekt rapportert i høve tidspunkt for oppstart av og tidsbruk i undersøkingar. Rapporteringa 2. halvår 2014 viste ei betring når det gjeld etterleving av undersøkingfristane, og dei rapporterte fristbrota var ikkje så omfattande som tidlegare. Tilsynet vart avslutta i mars 2015.

Rapporteringa viser at Ørsta har relativt mange barn i fosterheimar, frå eigen og andre kommunar, og kommunen har utfordringar med å oppfylle lovkrava om tilsyn av desse barna. Tenesta har også utfordringar med å følgje opp barn som er under omsorg med tilstrekkeleg tal oppfølgingsbesøk.

Ei stor utfordring for den nye tenesta er etablering av felles arbeidsmåtar og rutinar og tenesta opplyser om at dette området er høgt prioritert i 2015 i tillegg til etablering i felles lokale. Tenesta er invitert til å gjere ei eigenvurdering av arbeidet med meldingar og tilbakemelding til meldar i 2015, som eit ledd i eit landsomfattande tilsyn. Dette arbeidet ser Fylkesmannen som ei nyttig oppfølging av kommunen sitt arbeid på området, samtidig som det kan vere eit bidrag i tenesta si kvalitetsutvikling.

Dialogpunkt

- Kva er Ørsta kommune si erfaring med den interkommunale barneverntenesta?

Kap. 8 – Oppsummering

8.1 Generelt

Med *Kommunebilde for Ørsta* har Fylkesmannen utarbeidd ein kortfatta situasjonsrapport for kommunen som samfunn og organisasjon. Søkelyset er retta mot Fylkesmannen sine fokusområde slik dette kjem til uttrykk gjennom embetsoppdraget frå dei ulike departement og direktorat. Eit viktig mål med dokumentet er at kommunen og Fylkesmannen kan ha dialog om ulike utfordringar og korleis ein kan kome fram til betre løysingar i lag.

Kommunen har på si side utarbeidd revidert *Kommunal planstrategi for Ørsta* for perioden 2014 – 2018. Her blir viktige utfordringar for kommunen, og strategiske val for å møte utfordringane, nærare drøfta. Vidare blir både status for overordna planar etter plan- og bygningslova og planar for ulike kommunale tenestekområde nærare gjennomgått og vurdert. Kommunen har utarbeidd kommuneplan med samfunnsdel (vedtatt 2012) og er i slutfasen med kommunedelplan for Ørsta sentrum og Hovdebygda. Gjeldande arealdel av kommuneplanen er frå 1991. Rullering av denne vil starte opp etterkant av vedtatt kommunedelplan. Samla sett utgjer planstrategien og kommuneplanen viktige verktøy for samfunnsstyring og tenesteproduksjon.

8.2 Vidare dialog og samarbeid

I dette dialogdokumentet har vi retta søkelyset mot følgjande hovudtema:

- Regional og kommunal samfunnsutvikling – plansamordning, tverrfagleg innsats for folkehelse og barn/unge, kommuneøkonomi og kommunereform
- Justis og beredskap
- Miljøvern og arealforvaltning
- Landbruk og bygdeutvikling
- Oppvekst og utdanning
- Helse- og sosial

For kvart hovudtema er det lista opp ulike deltema, og til kvart av desse er det under overskrifta *Fylkesmannen sitt bilde av kommunen* gjort nærare greie for kommunens status i forhold til Fylkesmannens fokusområde og eventuelle andre relevante forhold. Under overskrifta *Dialogpunkt* peikar Fylkesmannen på utvalde innsatsområde som kommunen kan

nytte i sitt vidare arbeid med kvalitetsforbetring. Fylkesmannen ønskjer nærare dialog med kommunen. På fleire av desse områda kan det vere aktuelt med vidare dialog og samarbeid. Fagavdelingane hos Fylkesmannen representerer her ein viktig kunnskapsressurs som vil kunne følgje opp med råd og rettleiing.

Regjeringa vil i 2015 legge fram nye nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging for perioden 2015 – 2019. Dette vil gi viktige rammer og føringar for ei ny runde med kommunale planstrategiar. Arbeidet med ny kommunereform har som eitt av fleire hovudmål styrking av samordna lokal og regional utvikling i alle deler av landet. Det skal gjerast utgreiingar på regionalt og lokalt nivå. Arbeidet med kommunale planstrategiar vil her kunne vere eit nyttig verktøy. Kommunal- og moderniseringsministeren har i brev av 30.04.2015 til kommunane, fylkeskommunane og fylkesmennene gjort nærare greie for koplingane mellom nasjonale forventningar, regional og kommunal planstrategi og kommunereforma; sjå <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/kommunal-planstrategi-og-forholdet-til-kommunereformen/id2409521/>

Fylkesmannens samla inntrykk er at Ørsta kommune på dei fleste fagområde gjer ein grundig og systematisk innsats knytt til dei samfunnsoppgåvene og utfordringane kommunen står overfor. Dette omfattar arbeid både innanfor og på tvers av kommunale sektorar og fagområde. Krav om oppdatert fagkunnskap og krav til oppbygging av robuste faglege kompetansmiljø vil vere ei utfordring for mange kommunar; slik også for Ørsta.

Vedlegg

Nokre aktuelle lenker til:

Statistikk

- Kommunestatistikk Møre og Romsdal
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Kommunestatistikk>
- Fylkesstatistikk Møre og Romsdal 2014
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Fylkesstatistikk>
- Utviklingstrekk i Møre og Romsdal
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Nyheiter/Utviklingstrekk-i-Moere-og-Romsdal>
- Folkehelsestatistikk Møre og Romsdal
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Folkehelsestatistikk>
- SSB/KOSTRA <http://www.ssb.no/kostra/>

Tabellar/figurar/kart

- Møre og Romsdal fylkeskommune/Plan og analyse/Kart og fagdata
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Kart-og-fagdata>

Planar/dokument m.m.

- Regional planstrategi 2012 – 2016 Møre og Romsdal
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Regional-planlegging/Regional-planstrategi>
- Fylkesplan for Møre og Romsdal 2013 – 2016
<http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Regional-planlegging/Fylkesplan>
- Riss <http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/RISS>
- Temp <http://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/Konjunkturbarometeret-Temp>

Tilsynskalender sjå

Fylkesmannen i Møre og Romsdal; <http://www.fylkesmannen.no/More-og-Romsdal/>